

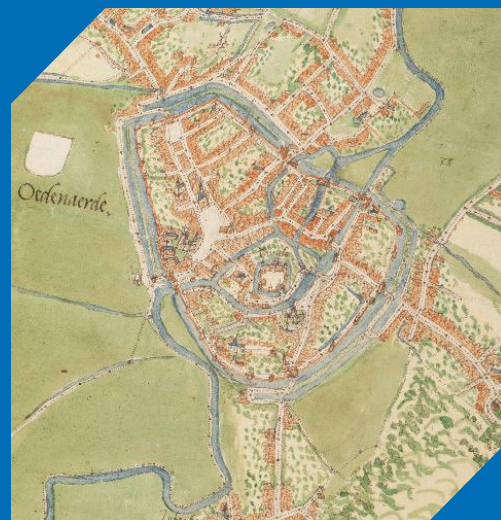
OUDENAARDE BRANDWOEKER

ARCHEOLOGIE NOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

OUDENAARDE BRANDWOEKER

ARCHEOLOGIENOTA – 2022L23

CATELINE CLEMENT, LOUISE SAVELS & WOUTER DE MAEYER

DOSSIERSAMENSTELLING

Cateline Clement, Louise Savels & Wouter De Maeyer

PROJECT

Inrichting van een nieuwe cultuursite voor Oudenaarde op de site van cultureel centrum De Woeker – Archeologienota (bureauonderzoek)

Projectcode:2022L23

Projectnaam: 22-oud-BW

SOLVA Archeologierapport nr. 260

OPDRACHTHOUDER

SOLVA

Projectteam: Archeologie

Gentsesteenweg 1B

9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

Tel: 053/64 65 20

info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot p/a Industrielaan 25b

9320 EREMBODEGEM

Tel: 053/64 65 36

archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2023/12.857/6

Kaft: Uitsnede van de kaart van Van Deventer (1558) (Bron: AGIV via WMS).

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1.1	PLANMATIGE CONTEXT	7
1.2	WETTELIJK KADER	7
1.3	VRAAGSTELLING	7
1.4	ONDERZOEKSMETHODE	7
1.5	RESULTATEN	7
2.1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	9
2.2	ASSESMENTRAPPORT	23
3.1	LITERATUUR	79
3.2	WEBSITES	79

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	9
Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	10
Figuur 3: De bestaande toestand (bron: BOB McMaster architecten)	12
Figuur 4: De nutsleidingen ter hoogte van het projectgebied (bron: klip.vlaanderen.be)	15
Figuur 5: Projectie van het projectgebied op de ontworpen situatie en het GRB (bron: BOB McMaster architecten; bewerkt door SOLVA)	16
Figuur 6: Ontworpen toestand met links bovenaan de parkeercirkel waarop twee sneden zijn aangeduid, en rechts onderaan het <i>tiny forest</i> (bron: BOB McMaster architecten)	17
Figuur 7: Snede ter hoogte van de parkeercirkel (bron: BOB McMaster architecten)	18
Figuur 8: Ontworpen toestand van de gebouwen van het cultureel centrum en de Academie, alsook het <i>tiny forest</i> en de speelkoer achter de Academie (bron: BOB McMaster architecten)	19
Figuur 9: Ontworpen toestand van de kelderverdieping van de tweede, nieuwe zaal van het cultureel centrum (links) en de bestaande toestand van de huidige, enige zaal (rechts) (bron: BOB McMaster architecten)	20
Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	24
Figuur 11. GRB met aanduiding van het projectgebied binnen een archeologische zone (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/02/2023)	25
Figuur 12: Gewestplan met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	25
Figuur 13: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	27
Figuur 14: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	28
Figuur 15: Digitaal terrein model (DTM) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	29
Figuur 16: 2,5D model met overdrijving factor 6 en aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	29
Figuur 17: DTM (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	30
Figuur 18: DTM (detail) met overdrijving factor 4 met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	30
Figuur 19: Hoogteprofiel van het projectgebied op de noord-zuid as. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	31
Figuur 20: Hoogteprofiel van het projectgebied op de west-oost as. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	31
Figuur 21: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	32
Figuur 22: Bodemkaart (detail) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	33
Figuur 23: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	34
Figuur 24: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	35
Figuur 25: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	36
Figuur 26: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	37
Figuur 27: Deventerkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: KBR)	42
Figuur 28: Kaart van Sanderus (bron: Stadsarchief Oudenaarde)	43
Figuur 29: Detail de kaart van Sanderus met aanduiding van het projectgebied (bron: Stadsarchief Oudenaarde)	43
Figuur 30: Plan uit 1647 (bron: Cartesius)	44
Figuur 31: Detail van het plan uit 1647 (bron: Cartesius)	45
Figuur 32: Plan de la Ville d'Oudenaarde (bron: Cartesius)	46
Figuur 33: Uitsnede van het Plan de la Ville d'Oudenaarde (bron: Cartesius)	47
Figuur 34. Plan d'Oudenaarde	48
Figuur 35: Detail van het Plan d'Oudenaarde	48
Figuur 36: Uitsnede van de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)	49
Figuur 37: Uitsnede van de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/02/2023)	50
Figuur 38: Uitsnede van de kaart van Vincennes met aanduiding van het projectgebied (bron: Parijs, Vincennes, SHAT, Archives du Génie, canton Oudenaarde, art. 14, section 1, pièce n°27)	51
Figuur 39: Foto van de maquette van Nézet vanuit het noordoosten met aanduiding van het projectgebied (Bron: Stadsarchief Oudenaarde)	52

Figuur 40: Uitsnede van de foto van de maquette van Nézet ingezoomd op het projectgebied. (Bron: Stadsarchief Oudenaarde).....	53
Figuur 41: Uitsnede van de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.	54
Figuur 42: Uitsnede van de kaart van Ferraris met aanduiding van het projectgebied.	55
Figuur 43: Uitsnede van het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: Stadsarchief Oudenaarde) ...	56
Figuur 44: Uitsnede van de kaart van Vaillant met aanduiding van het projectgebied (bron: Stadsarchief Oudenaarde).	57
Figuur 45: Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	58
Figuur 46: Uitsnede van de Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	59
Figuur 47: Uitsnede van de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	60
Figuur 48: Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	62
Figuur 49: Orthofoto uit 1979 – 1990 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	62
Figuur 50: Orthofoto uit 2000 – 2003 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	63
Figuur 51: Orthofoto uit 2005 – 2007 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	63
Figuur 52: Orthofoto uit 2009 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	64
Figuur 53: Orthofoto uit 2012 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	64
Figuur 54: Orthofoto uit 2014 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	65
Figuur 55: Orthofoto uit 2016 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	65
Figuur 56: Orthofoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	66
Figuur 57: Centraal Archeologische Inventaris (CAI) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).....	66
Figuur 58. Locatie van de opgraving in 1994 (geel) en de opgraving in 1995 (blauw).	67
Figuur 59. Grondplan van de opgraving in 1994 door het Agentschap Onroerend Erfgoed t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).	68
Figuur 60. Zuidwestelijk profiel ter hoogte van de balkenconstructies (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).	70
Figuur 61. Tekening van het zuidoostelijke profiel van de werkput, opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).....	71
Figuur 62: Locatie van de opgraving in 1994 (geel) en de opgraving in 1995 (blauw) op de kaart van Van Deventer. ...	72
Figuur 63: Locatie van de opgraving in 1994 (geel) en de opgraving in 1995 (blauw) op de kaart van Vaillant.....	72
Figuur 64: Tekening van een profiel van de werkput, opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).	73

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden (bron: Plan 3D Vansteelandt, geraadpleegd op 28/02/2023)....	13
Foto 2: Zicht op CC De Woeker en Academie Parcour, te bereiken via het fietspad (bron: Google, geraadpleegd op 28/02/2023).	13
Foto 3: Zicht op evenementenzaal De BrandWoeker en de Kattestraat (bron: Google, geraadpleegd op 28/02/2023).	14
Foto 4: Zicht op het dempen van de Burgschelde in 1883.	61
Foto 5: Zicht op de opgraving door het Agentschap Onroerend Erfgoed t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).....	68
Foto 6: Zicht op twee balkenconstructie op grondplan A t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).	69
Foto 7. Zicht op balkconstructie op grondplan B t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).....	69
Foto 8. Zicht op het zuidoostelijke profiel van de werkput t.h.v. de ontworpen onderkelderde zaal van de toenmalige Muziekacademie. Opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).	70

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Bestaande toestand van het projectgebied		12/01/2023	Stad Oudenaarde & BOB McMASTER architecten
BIJLAGE 2	Ontworpen toestand van het projectgebied		19/01/2023	Stad Oudenaarde & BOB McMASTER architecten
BIJLAGE 3	Ontwerp CC De Woeker en Parcour	1-250	23/12/2022	Stad Oudenaarde & BOB McMASTER architecten
BIJLAGE 4	Ontwerp CC De Woeker	1-100	23/12/2022	Stad Oudenaarde & BOB McMASTER architecten
BIJLAGE 5	Snede ontworpen toestand parkeercirkel		10/2/2023	Stad Oudenaarde & BOB McMASTER architecten

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

De stad Oudenaarde wenst een nieuwe cultuursite te realiseren ter hoogte van de bestaande evenementenzaal De BrandWoeker, het cultureel centrum De Woeker en de Academie Parcour. De werken omvatten zowel de verbouwing van de bestaande gebouwen, als de herinrichting van de achterliggende gronden waar heden parkeergelegenheid is. Hierbij worden de invalswegen, de parkeerzones en de speelplaats hertekend.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich binnen een beschermde archeologische site of archeologische zone. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m² en de ingreep in de bodem meer dan 100 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** voor de verbouwing van de evenementenzaal De BrandWoeker, het cultureel centrum De Woeker en de Academie Parcour en de herinrichting van het achterliggende parkeerterrein. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.¹

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **binnen een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **hoge dichtheid aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de stedelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het omliggende stadsweefsel, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.5 RESULTATEN

Het projectgebied van de nieuwe cultuursite in Oudenaarde neemt historisch gezien een interessante plaats in. Het is gelegen op de rand van de historische kern van Oudenaarde. Het projectgebied bevindt

¹ Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

zich namelijk ter hoogte van de laat- middeleeuwse stadsomwalling en ter hoogte van de latere postmiddeleeuwse bastionnering. De evolutie van de dit gedeelte van de stad is goed te volgen aan de hand van de historische kaarten. Aanvullend onderzoek naar dit terrein is voor de geschiedenis en het begrip van de stadsontwikkeling van het middeleeuwse Oudenaarde bijzonder relevant. Eventuele archeologische informatie kan een bijdrage leveren aan de geschiedenis van Oudenaarde.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2022L23

Sitecode: 22-oud-BW

Wettelijk depotnummer: D/2023/12.857/6

Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

Locatie:

Oost-Vlaanderen, Oudenaarde, Woeker (Figuur 1)

Bounding box:

punt 1: x= 96262,3 / y= 170922,2

punt 2: x= 96428,3 / y= 170771,6

Kadastrale gegevens:

Oudenaarde, Afdeling 1, sectie B, perceelnummers: 3/02P036, 3/02K036, 3/02E044, 03/02D044, 3/02M036, 321/2B, 3/02Y039, 3/02F044, 3/02C044, 3/02W039, 3/02Y036 en openbare weg (Figuur 1)

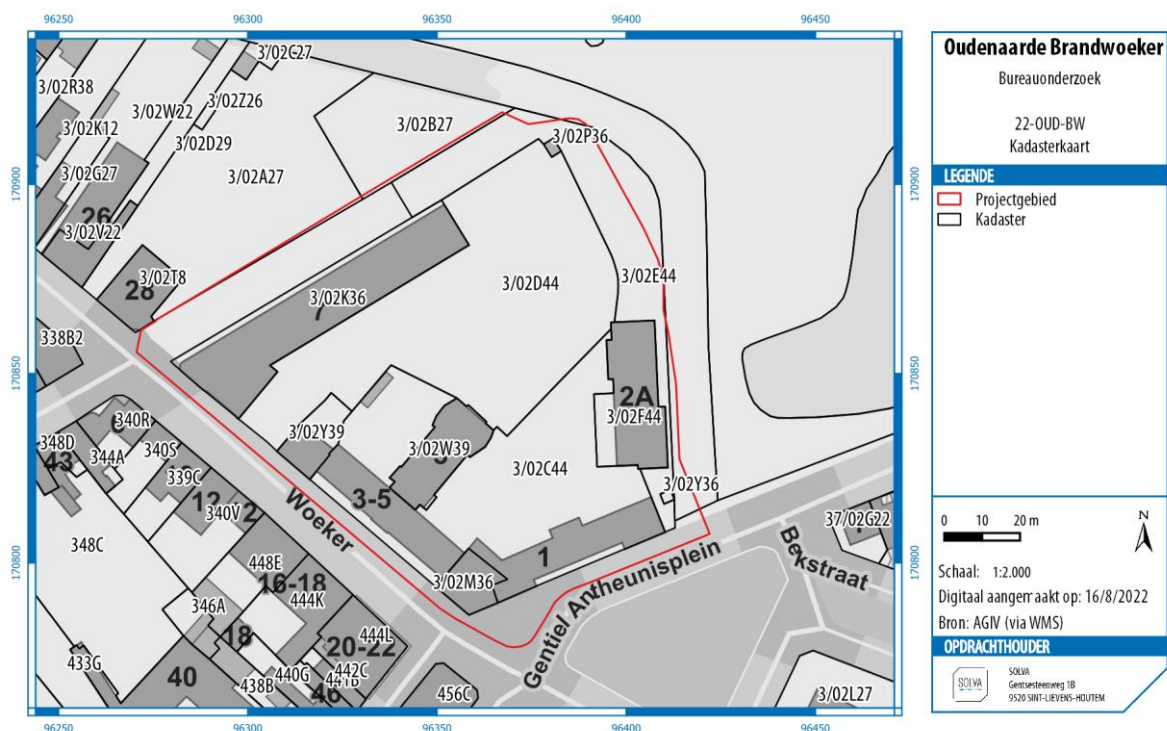
Topografische kaart: zie Figuur 2

Betrokken actoren en specialisten:

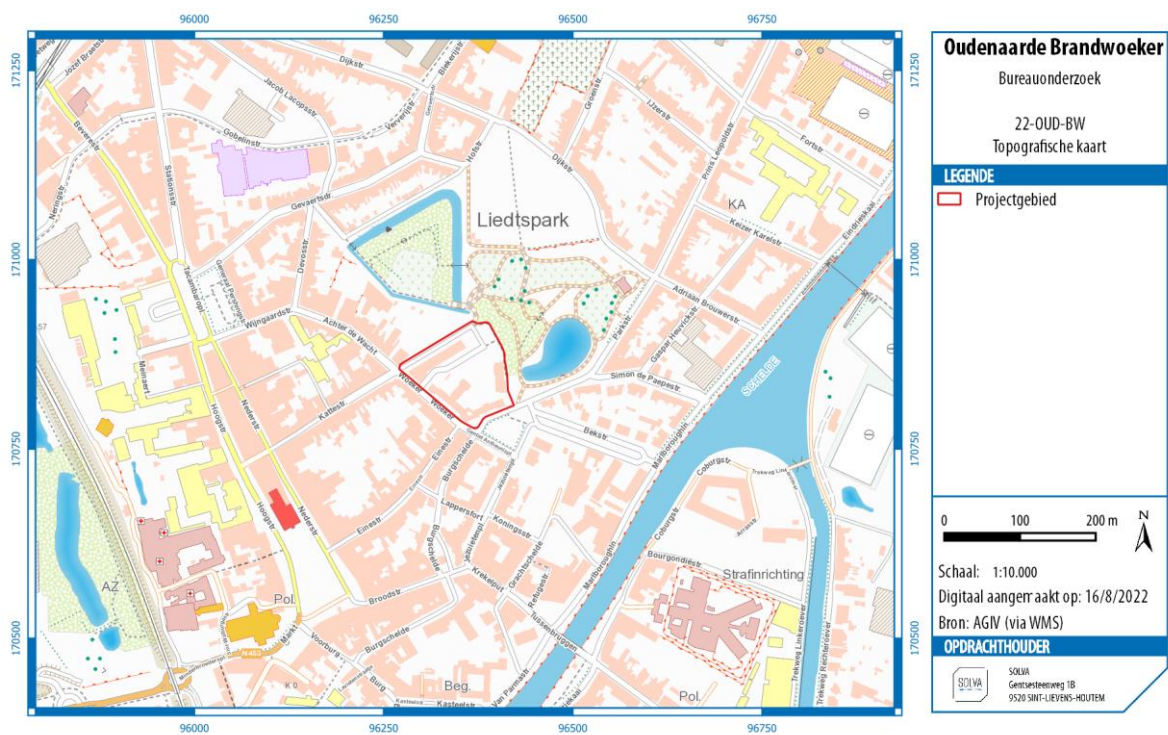
- Erkend archeoloog: Cateline Clement
- Tekst: Cateline Clement, Louise Savels en Wouter De Maeyer
- Kaartmateriaal: Erik Verbeke en Cateline Clement
- Redactie: Bart Cherretté

Wetenschappelijke advisering:

Niet van toepassing

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich binnen een beschermde archeologische site of archeologische zone. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m² en de ingreep in de bodem meer dan 100 m².

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen** voor de verbouwing van de evenementenzaal De BrandWoeker, het cultureel centrum De Woeker en de Academie Parcours en de herinrichting van het achterliggende parkeerterrein. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.²

² Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Zie bijlage 1 voor een grondplan van de bestaande toestand van het projectgebied.

Binnen het projectgebied zijn heden het cultureel centrum De Woeker, de Stedelijke Academie Parcour en de evenementenzaal de BrandWoeker gelegen (Figuur 3, Foto 1, Foto 2 en Foto 3). De gebouwen van het cultureel centrum De woeker palen aan de straten Woeker en Anthiel Geunisplein. Het gebouw van de BrandWoeker ligt op de hoek van de Kattestraat en de straat Woeker en strekt zich verder langsheen de Kattestraat. De academie Parcour is te bereiken via het Anthiel Geunisplein en ligt iets verder van de straat. Het cultureel centrum heeft een grote theaterzaal aan de achterkant van de gebouwen. Deze zaal is ruim 4 meter uitgegraven (cf. infra: archeologisch onderzoek 1994). De academie Parcour is gebouwd in 2014 en is volledige onderkelderd.

Het projectgebied strekt zich achter de gebouwen verder uit in de richting van het Liedtspark, van elkaar gescheiden door een haag. Het terrein achter de gebouwen bestaat voornamelijk uit een verharde parkeerzone. De opbouw van de bestaande rijweg en parkeerstroken is niet gekend. De parkeerzone is onder meer te bereiken via een verharde rijweg met fietspad, de Kattestraat, langsheen de evenementenzaal De BrandWoeker. Aanvullend geven een verharde fietspad tussen de BrandWoeker en de Woeker, evenals een verhard fietspad vanuit het Anthiel Geunisplein, ter hoogte van de Academie, toegang tot de achterkant van de gebouwen. De opbouw van deze fietspaden is niet gekend. Tussen de academie en het cultureel centrum is een speelzone, verhard met tegels, aanwezig.

Archeologisch onderzoek in 1994 ter hoogte van de concertzaal toont aan dat de bestaande verharding op dat moment een beperkte diepte had en de archeologische sporen op ca. 70 à 80 cm diepte worden aangesneden. Het archeologisch onderzoek uit 1995, ter hoogte van de speelplaats, is enkel in te schatten door middel van profieltekeningen, waarbij de archeologische sporen aanwezig zijn vanaf minimum 80 cm tot 160 onder het maaiveld (cf. infra).

De KLIP-plannen (Figuur 4) tonen de reeds aanwezige nutsleidingen binnen het projectgebied. Het aantal nutsleidingen is beperkt. Achter de gebouwen, ter hoogte van de parkeerzone, is openbare verlichting aanwezig. Centraal onder de Kattestraat is een riolering aanwezig is, maar niet ter hoogte van de hoek met de straat Woeker. Er is geen informatie beschikbaar over de diepte en breedte van de riolering. De riolering, dewelke aanleiding gaf tot het archeologisch onderzoek in 1995, ten zuidoosten van de theaterzaal, is niet is aangeduid op de plannen.

Figuur 3: De bestaande toestand (bron: BOB McMaster architecten).

Foto 1: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden (bron: Plan 3D Vansteelandt, geraadpleegd op 28/02/2023).

Foto 2: Zicht op CC De Woeker en Academie Parcours, te bereiken via het fietspad (bron: Google, geraadpleegd op 28/02/2023).

Foto 3: Zicht op evenementenzaal De BrandWoeker en de Kattestraat (bron: Google, geraadpleegd op 28/02/2023).

Figuur 4: De nutsleidingen ter hoogte van het projectgebied (bron: klip.vlaanderen.be).

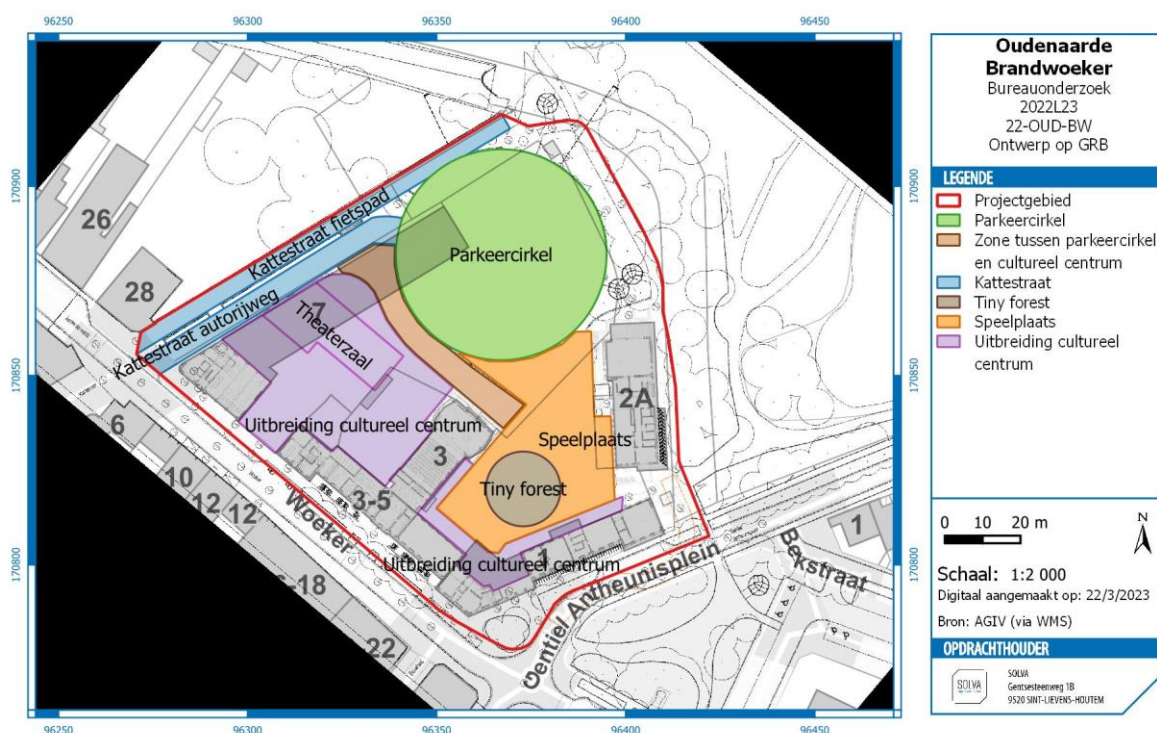
2.1.2.2 DE ONTWERPEN TOESTAND

Zie bijlages 2, 3, 4 en 5 voor grondplannen en profielen van de ontworpen toestand van het projectgebied.

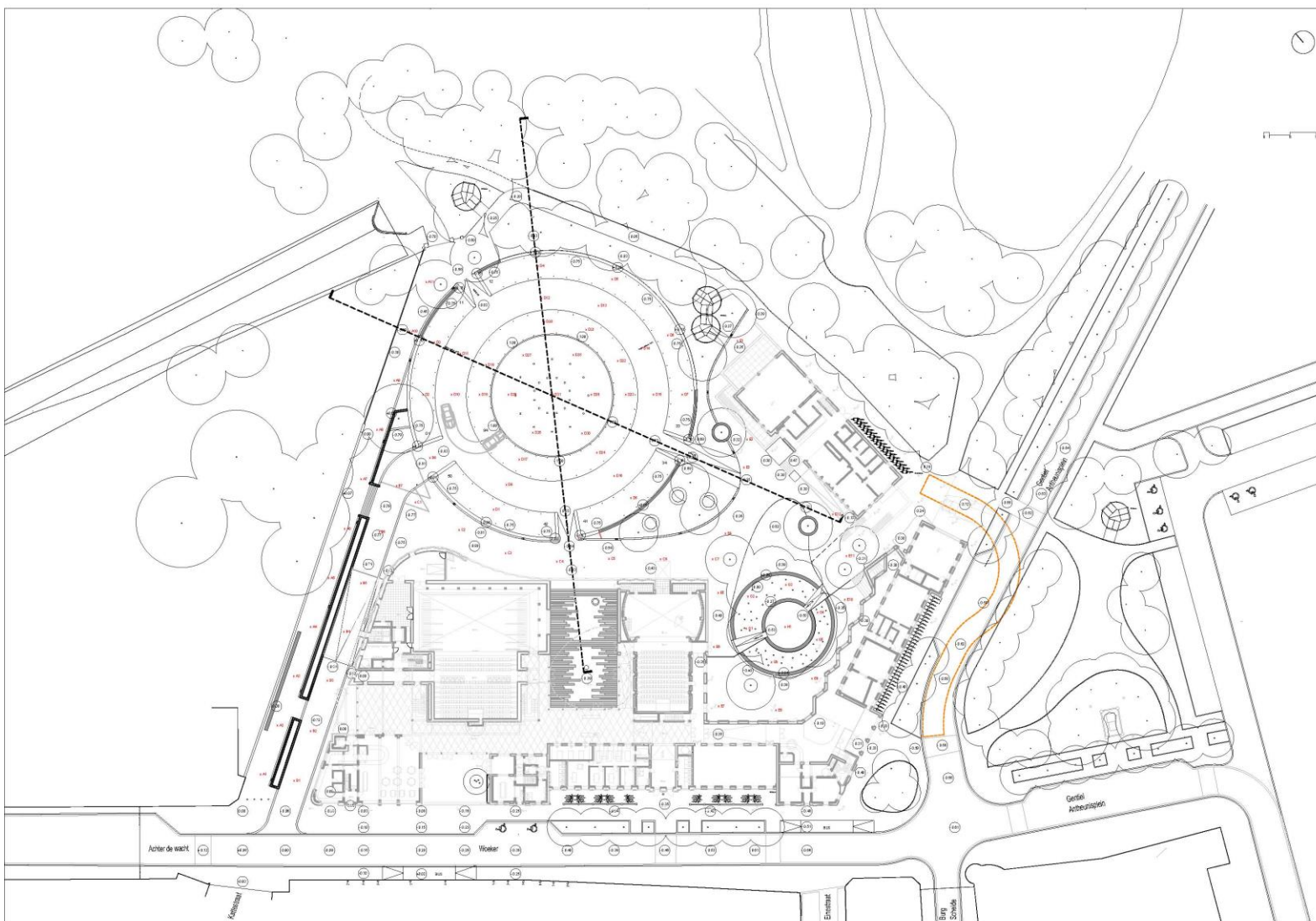
De realisatie van een nieuwe cultuursite binnen de grenzen van het projectgebied (**12502 m²**) behelst werken, zowel aan de achterliggende parkeerzone (A), als aan de bestaande gebouwen (B) (Figuur 6).

(A) De herinrichting van de **achterliggende gronden** omvat de realisatie van een verharde toegangsweg voor de auto's, een parkeerzone voor de auto's, verharde toegangswegen voor fietsers en voetgangers en groene zones:

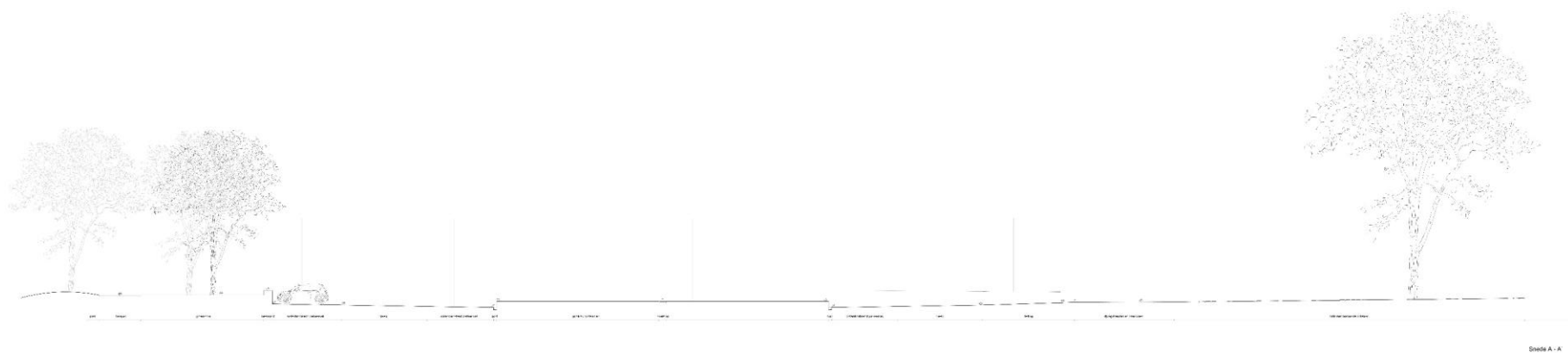
- De **nieuwe parkeerzone** voor de auto's behelst de grootste ingreep, op een oppervlakte van **2471 m²** (Figuur 5). Deze is opgevat als een **parkeercirkel**, bestaande uit een rijweg en twee parkeercirkels, met centraal een fontein en daaronder een waterbekken (Figuur 7). Deze parkeercirkel wordt **ingegraven** en zal zich lager dan het huidige maaiveld bevinden. Aldus kennen de parkeerzones en de rijweg van de parkeercirkel een maximale uitgraving tot **1,65 m onder het maaiveld**. De fontein en het onderliggende waterbekken heeft een maximale diepte van **1,53 m onder het maaiveld**.
- Het vernieuwen van de **autorijweg met fietspad naar de parkeercirkel** vanuit de Kattestraat en het **fietspad** vanuit het Gentiel Antheunisplein omvat in eerste instantie de heraanleg van reeds bestaande, verharde toegangswegen (Figuur 5). De autorijweg in de Kattestraat wordt in tweede instantie ook een gradueel uitgegraven naar de verdiepte parkeercirkel toe: gaande van **0,71 cm tot 1,56 m onder het maaiveld**. De heraanleg van het fietspad omvat een maximale uitgraving van **0,84 cm onder het maaiveld**.
- Ook **de zone tussen de parkeercirkel en het nieuw gebouw van het cultureel centrum** wordt aangepakt (Figuur 5). De diepte van de uitgraving sluit in het noordwesten aan op de autorijweg, en gaat aldus van **1,55 m naar 0,29 m onder het maaiveld** ter hoogte van het *tiny forest* en speelterrein.
- De **groene zones** betekenen voornamelijk het **ontharden** van een voorheen verharde situatie. Zo wordt een nieuwe speelplaats gerealiseerd achter het cultureel centrum en de Academie met onder meer een *tiny forest* (**314 m²**) (Figuur 5, Figuur 8). Hiertoe wordt respectievelijk **maximaal 0,75 m en 0,85 m onder het maaiveld** uitgegraven.
- Ten noorden en noordoosten van de parkeercirkel zijn reeds plantenvakken aanwezig. Hier worden meerdere **bomen** ingepland.

Figuur 5: Zonering binnen de ontworpen situatie en het GRB (bron: BOB McMaster architecten; bewerkt door SOLVA).

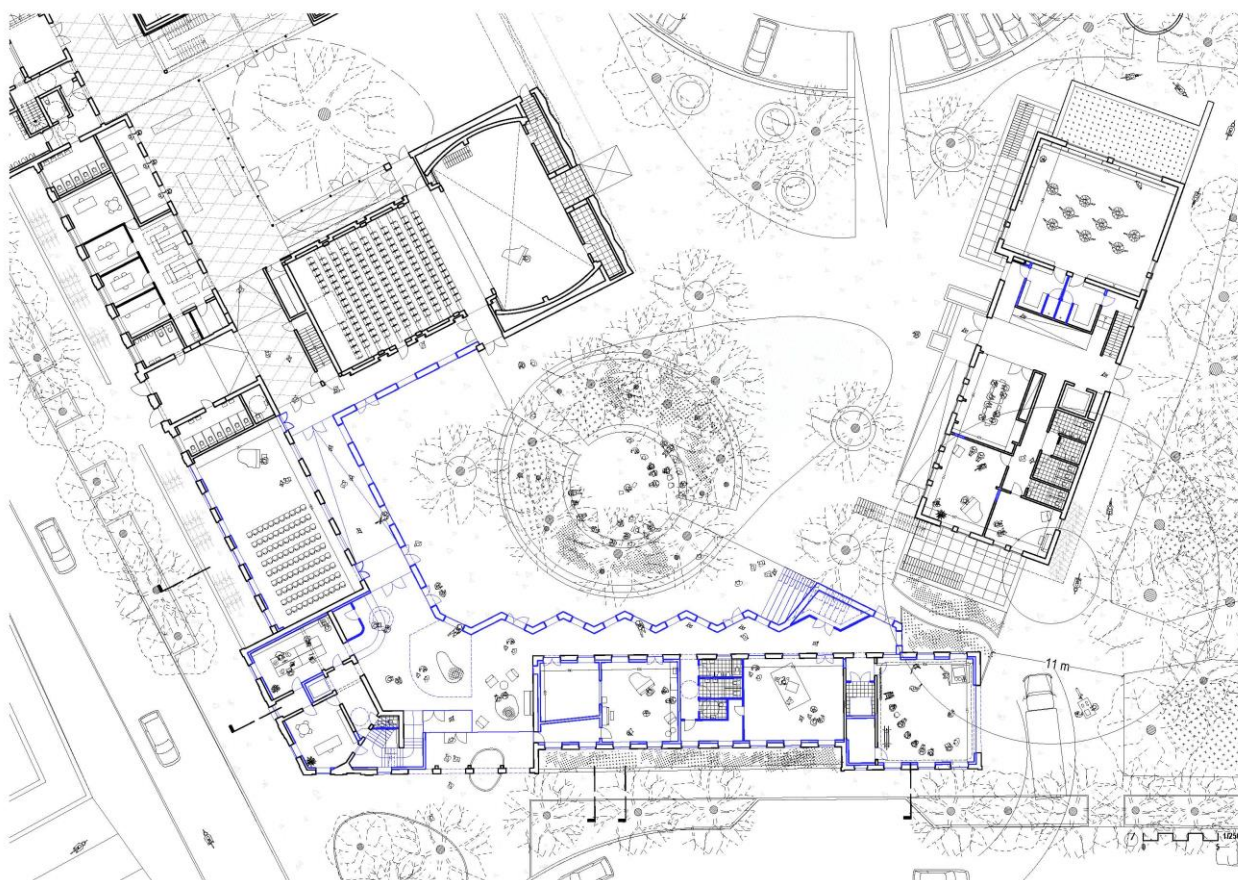

Figuur 6: Ontworpen toestand met links bovenaan de parkeercirkel waarop twee sneden zijn aangeduid, en rechts onderaan het *tiny forest* (bron: BOB McMaster architecten).

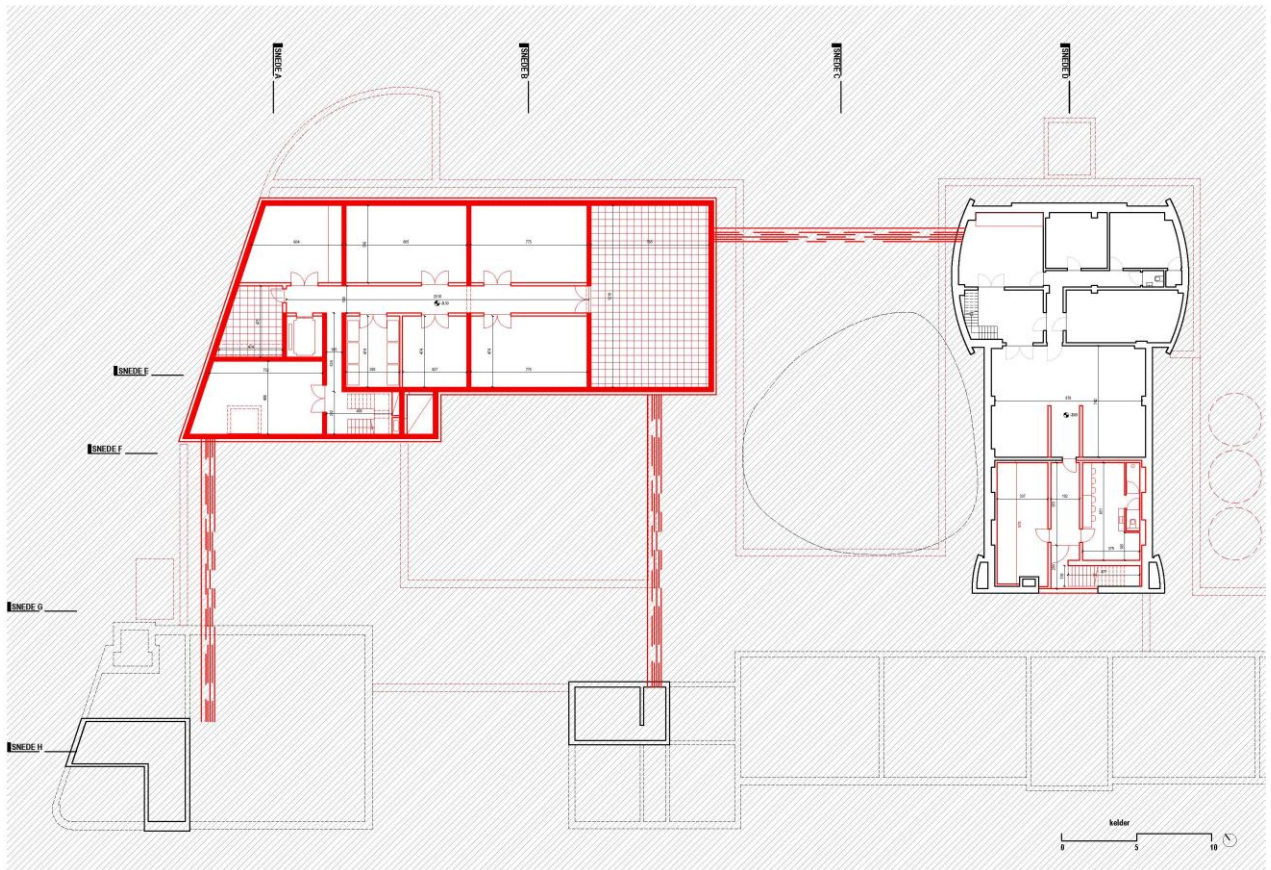

Figuur 7. Snede ter hoogte van de parkeercirkel (bron: BOB McMaster architecten).

(B) **Met betrekking tot de gebouwen** realiseren de verbouwwerken aan de evenementenzaal De BrandWoeker en het cultureel centrum De Woeker, de verbinding van beide gebouwen tot één groot geheel (Figuur 6 en Figuur 8). Hiertoe wordt het gedeelte van de evenementenzaal De BrandWoeker langsheen de Kattestraat afgebroken. Het bestaande cultureel centrum wordt uitgebreid met een nieuwe grote zaal, achterliggend aan de gebouwen aan de straatkant. Dit gedeelte van het cultureel centrum krijgt een **kelderverdieping, met een oppervlakte van ca. 440 m² en een diepte van 4,05 m** (Figuur 9). De werken aan de bestaande gebouwen en de toevoegingen aan de bestaande gebouwen brengen eveneens ingrepen in de ondergrond met zich mee. In de gebouwen zelf wordt variabel uitgegraven, gaande van **0,28 m tot 1 m**.

Figuur 8: Ontworpen toestand van de gebouwen van het cultureel centrum en de Academie, alsook het *tiny forest* en de speelkoer achter de Academie (bron: BOB McMaster architecten).

Figuur 9: Ontworpen toestand van de kelderverdieping van de tweede theaterzaal van het cultureel centrum (links) en de bestaande toestand van de huidige theaterzaal (rechts) (bron: BOB McMaster architecten).

Samenvattend kan gesteld worden dat de impact van de ingrepen varieert:

De realisatie van een parkeercirkel, evenals de autorijweg die er op aansluit, betekent een aanzienlijke ingreep in oppervlakte en diepte. Zowel de parkeercirkel als een deel van de autorijweg zullen ingegraven worden. De parkeercirkel krijgt centraal een fontein, met daaronder een waterbekken. Ook de constructie van een tweede theaterzaal behelst een grote impact, voornamelijk in diepte, maar ook in oppervlakte. De heraanleg van de zone tussen de parkeercirkel en de theaterzaal kent wisselende uitgravingen, die het diepst zijn nabij de autorijweg naar de parkeercirkel. De herinrichting van de speelplaats betekent voornamelijk een ontharding van een bestaande situatie. De vergroening van deze speelplaats met o.a. een *tiny forest* gaat gepaard met wisselende, eerder beperkte ingrepen in de bodem. De werken binnen de gebouwen bereiken eveneens een variabele diepte en beslaan aanzienlijke oppervlaktes. Deze ingrepen hebben mogelijk impact op het bodemarchief.

Andere ingrepen in het projectgebied gebeuren bovengronds en betekenen geen verstoring van de ondergrond. Zo worden op drie locaties bovengronds fietsstallingselementen geplaatst. De voetpaden aan de straten Woeker en Gentiel Antheunisplein maken deel uit van het projectgebied, maar worden niet heraangelegd in het kader van deze omgevingsvergunning.

Hoewel het projectgebied voor een groot deel verhard is, heeft de inrichting als parkeerterrein vermoedelijk een beperkte impact gehad. Op het terrein zijn weinig nutsleidingen aanwezig.

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de verbouwing van de evenementenzaal De BrandWoeker, het cultureel centrum De Woeker en de Academie Parcour en de herinrichting van het achterliggende parkeerterrein heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODEN EN -TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een hoge dichtheid aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de gebruiksgeschiedenis en de relatie tot het omliggende stadsweefsel te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische evolutie van deze stadszone.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare georeferentie kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de archeoloog Louise Savels. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Erik Verbeke. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Louise Savels, Cateline Clement, Wouter De Maeyer en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is gegeoreferent geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door BOB McMaster architecten en Stad Oudenaarde ter beschikking gesteld.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

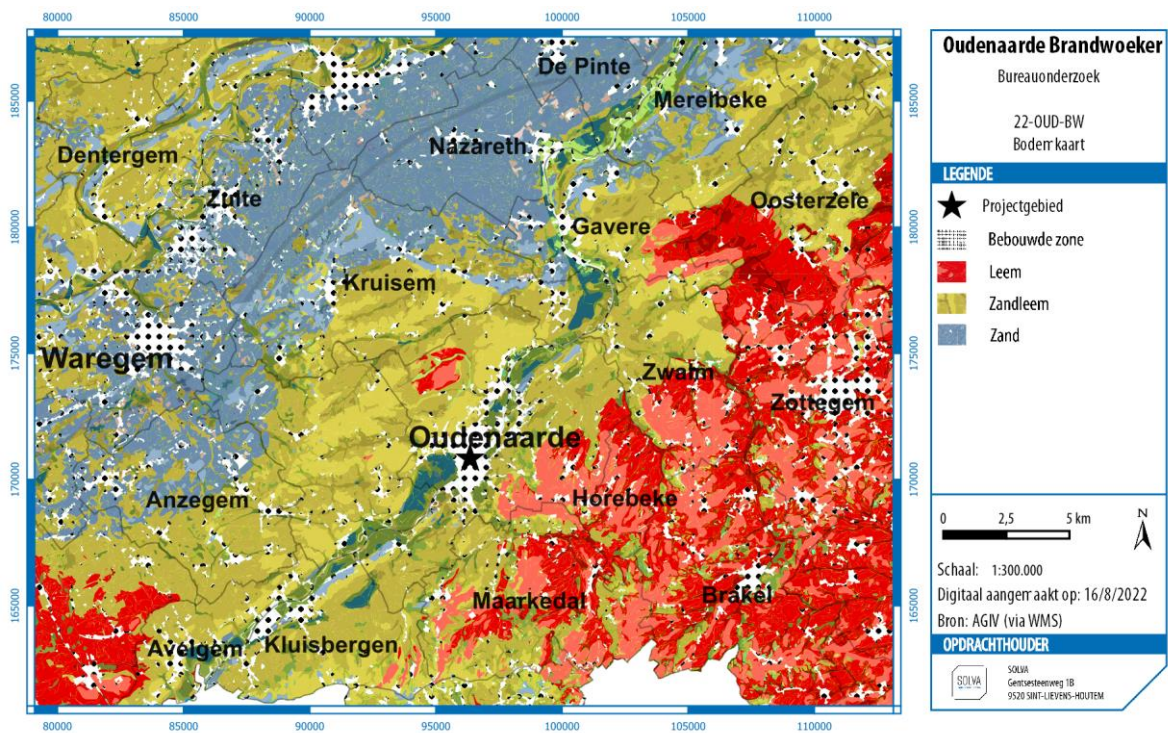
Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-up't en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGBIED EN ZIJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

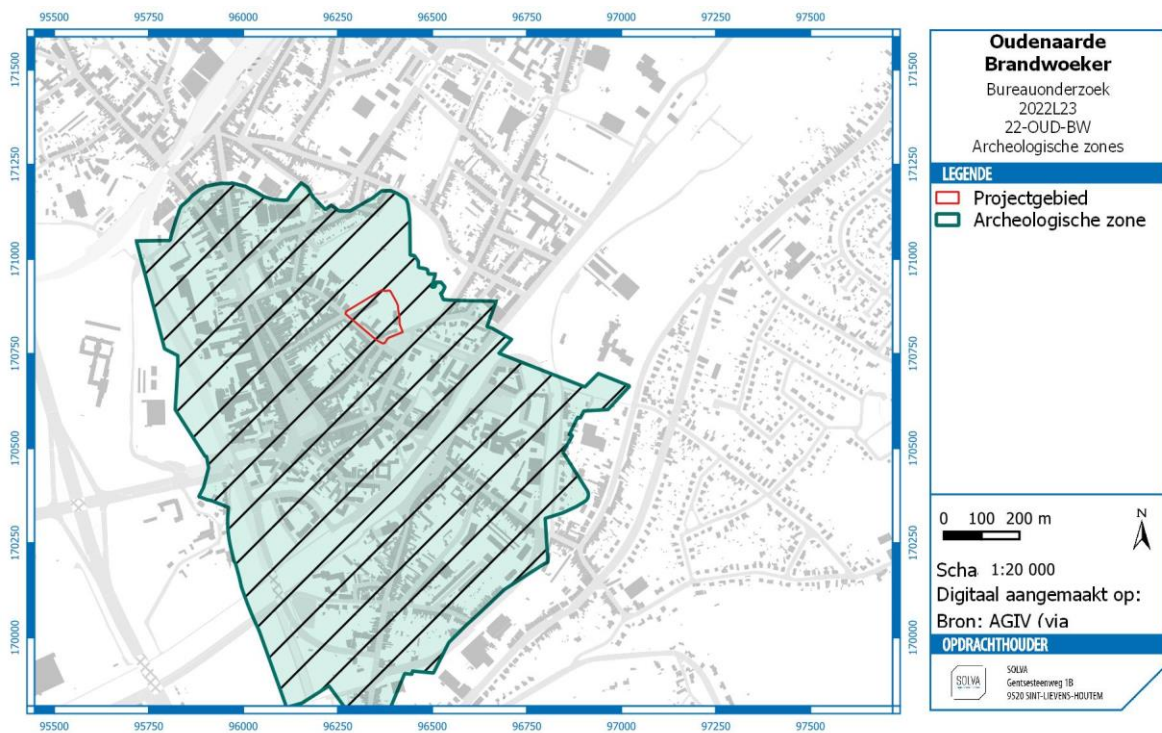
Oudenaarde is gesitueerd in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Scheldevallei. De stad is gelegen in de zandleemstreek, maar het stadscentrum zelf is gekarteerd als bebouwde zone.

Het projectgebied (Figuur 10) situeert zich in bebouwde zone, maar is omgeven door de zandleemstreek.

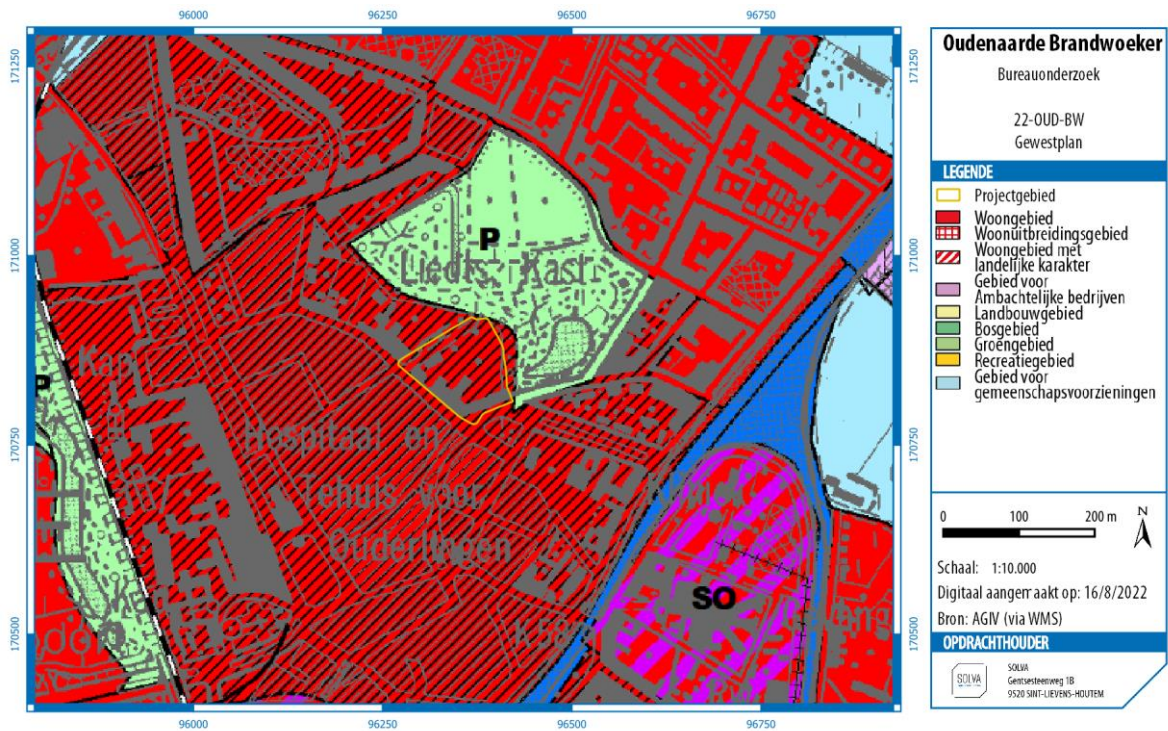
Figuur 10: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Het projectgebied ligt aan de straat Woeker en het Gentiel Antheunisplein en valt **binnen de archeologische zone** van Oudenaarde (Figuur 11). De Markt bevindt zich ca. 300 meter ten zuidwesten van het projectgebied. In het noordoosten grenst het projectgebied aan het historische Liedtspark (cf. infra).

Figuur 11: GRB met aanduiding van het projectgebied binnen een archeologische zone (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/02/2023)

Volgens het gewestplan (Figuur 12) valt het volledige projectgebied woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde.

Figuur 12: Gewestplan met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO³

De Scheldevallei waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, is gelegen in het zogenaamde **pleistoceen riviervalleiendistrict**, i.e. de gebieden die **geologisch/geomorfologisch** geassocieerd kunnen worden met de Pleistocene vallei van de Vlaamse Vallei, dat onder meer gekenmerkt is door alluviale kleibodems en een vrij vlakke tot licht golvende topografie.

In het gehele gebied van het Pleistoceen riviervalleiendistrict rusten jong-Quartaire afzettingen op een Tertiair substraat. De deklaag bestaat uit Quartaire niveo-eolische afzettingen van de laatste ijstijd (Weichsel), rustend op subhorizontale, oorspronkelijk zwak naar het noorden hellende, mariene Tertiaire lagen. Het reliëf is er nagenoeg vlak, met uitzondering van lokaal microreliëf van dekzandruggen, heuvels, ruggen, kouters, lage beekdepressies. Zowat overal komt een permanente grondwatertafel voor. Een fijn vertakte hydrografie komt voor, die veelal door menselijk ingrijpen sterk werd gewijzigd.

Er komen vooral zandgronden, lemig-zandgronden en licht-zandleemgronden voor. De uitlopers van het Pleistoceen riviervalleiendistrict, zoals de onmiddellijke regio waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, wordt gedomineerd door fluviatiele afzettingen. Dit verklaart de iets zwaardere textuur in deze uitlopers, hoewel hier (bovenop) eveneens eolisch dekzand werd afgezet.

De belangrijkste processen uit de ontstaansgeschiedenis van het Pleistoceen riviervalleiendistrict situeren zich in de eerste helft van het Quartair, namelijk het Pleistoceen. Tijdens de afwisseling van ijstijden en tussenijstijden werd in verschillende fasen een enorme vallei, de zogenaamde 'Vlaamse Vallei' uitgeschuurd en herhaaldelijk opnieuw gevuld. In de Weichsel-ijstijd volgde een nieuwe uitschuring van het bekken, dat in het Tardiglaciaal (na de laatste ijstijd) opnieuw volledig werd opgevuld door eolische dekzandafzettingen en door fluviatiele afzettingen, die door de smeltwaters werden aangevoerd en in de rivieren bezonken. Gaandeweg ontwikkelde zich veenvorming.

De alluviale vlakten werden verder opgevuld als gevolg van de stijgende zeespiegel en later ook door de toenemende erosie na de prehistorische en historische ontbossingen. Momenteel is de geul van de Vlaamse Vallei niet meer zichtbaar in het landschap; ze is volledig toe gesedimenteerd. Bovenop de Pleistocene rivierafzettingen werden tijdens het Holoceen recente riviersedimenten afgezet, die vaak gekenmerkt worden door een complexe samenstelling van klei, leem, zand en grind.

In de Vlaamse vallei komen vrij veel landschappelijke en hydrografische relictten zoals loopwijzigingen en afgesneden meanders voor. De zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei vormt een brede zandige vlakte, gelegen op een gemiddelde hoogte van +10 m TAW, ontstaan tijdens het fluvioperiglaciaal Weichseliaan. De Holocene insnijding van de Schelde heeft een algemene zuid-noord trend. De alluviale vallei is lagergelegen met een hoogte die meestal lager ligt dan +10 m TAW, en is opgevuld met alluviale afzettingen. De morfologie van de alluviale vallei is vrij vlak. Enkele donken komen als opwelvingen (slechts een paar meter hoog) voor.

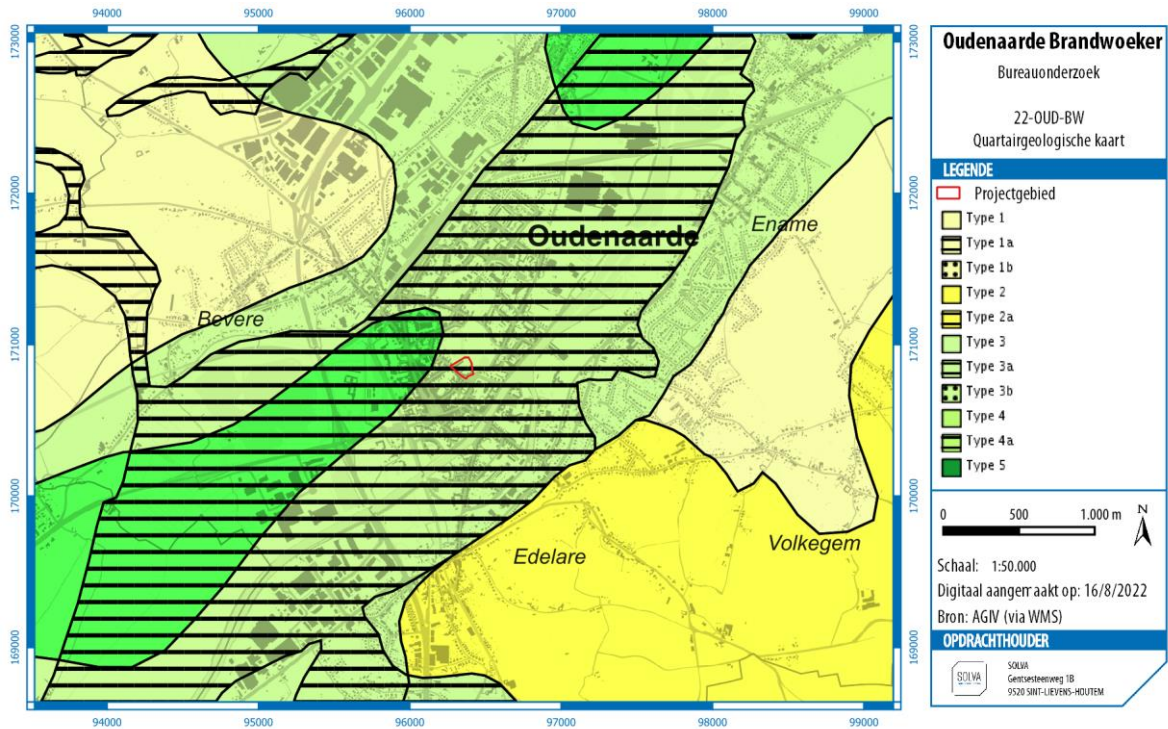
Bodemkundig domineren in het alluviaal gebied de matig tot zeer sterk gleyige zandleem-, leem-, veen en vooral klei- en zware kleigronden. Veelal rusten ze op een zandige ondergrond, op sterk en zeer sterk gleyige, uitgebrikte, lemige en kleiige gronden, inclusies van gereduceerde kleigronden met venige bovengrond, matig droge tot natte lichtzandleemgronden met zandige ondergrond.

De leemgronden nemen de grootste oppervlakte van de alluvia in. De zandleemgronden liggen verspreid in de valleien. De licht-zandleemgronden vormen smalle stroken in de Scheldevallei (oeverwallen, donken). De veengronden beperken zich tot enkele kleine of grotere vlekken.

³ We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

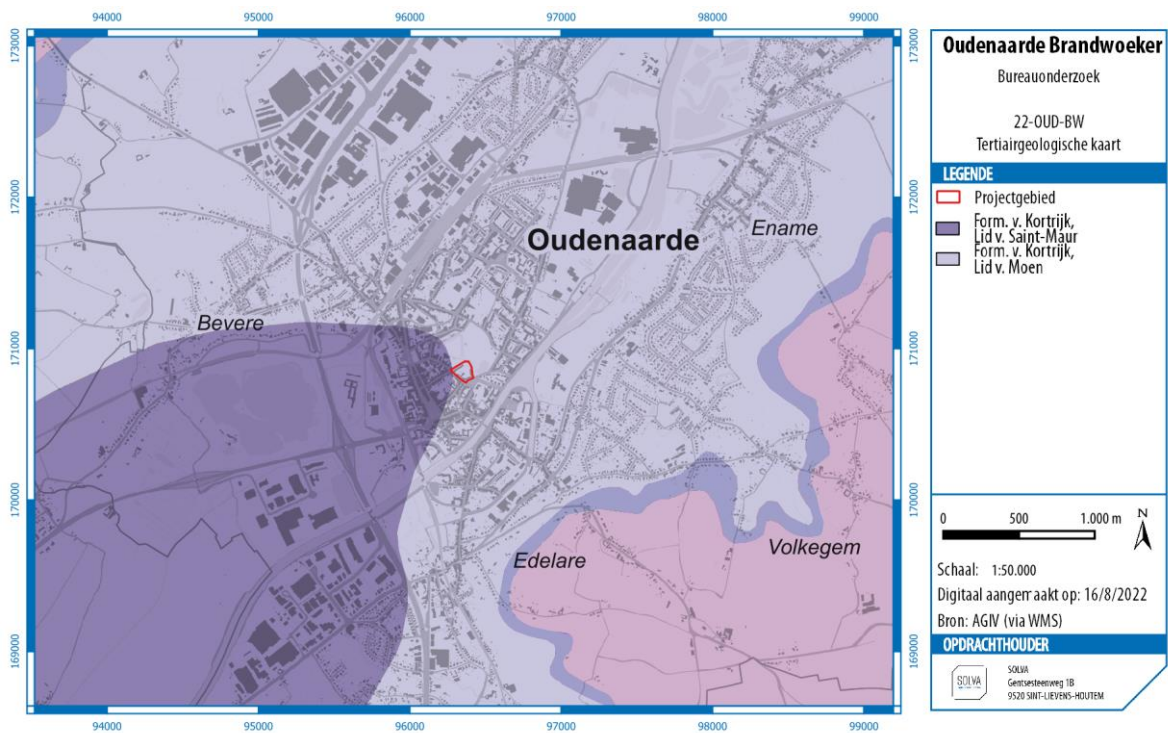
HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** (Figuur 13) karakteriseert het projectgebied als holocene en/of tardiglaciale fluviale afzettingen (a) bovenop de pleistocene sequentie (3) en dit door zijn ligging binnen de Scheldevallei.

Figuur 13: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied. (Bron: AGIV: digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** (Figuur 14) is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Moen. Dit vertaalt zich in grijze klei tot silt, kleihoudend, kleilagen; *Nummulites planulatus*.

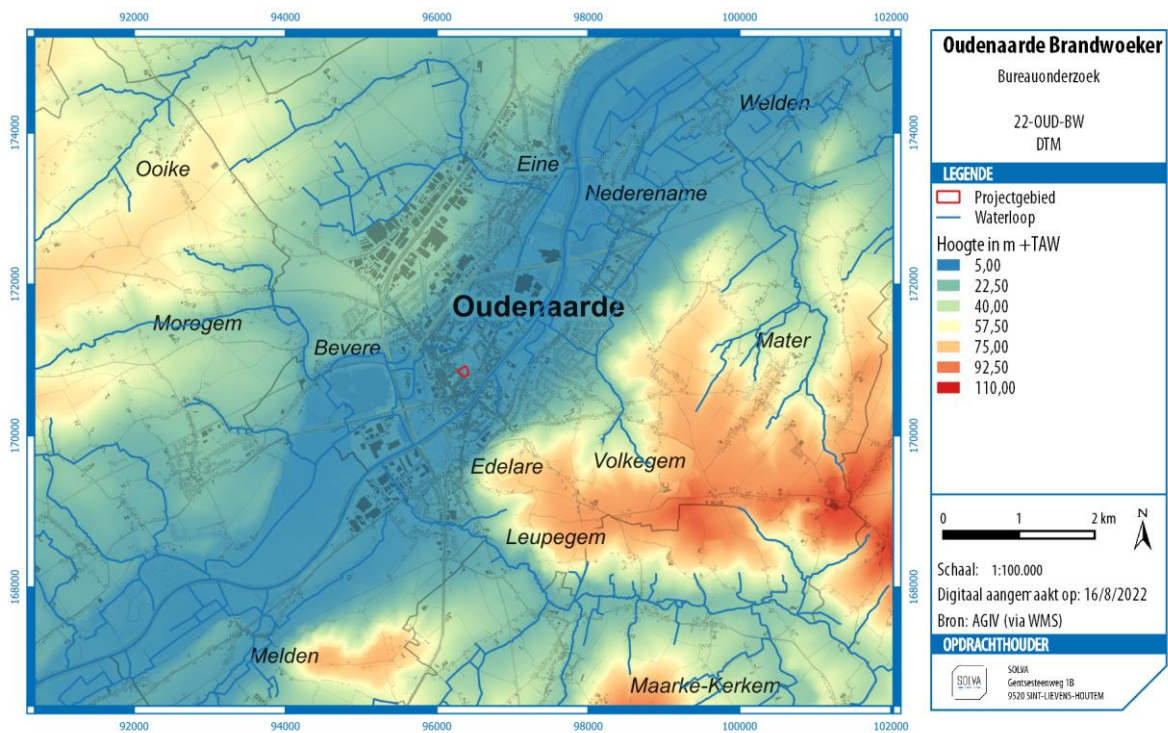
Figuur 14: Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

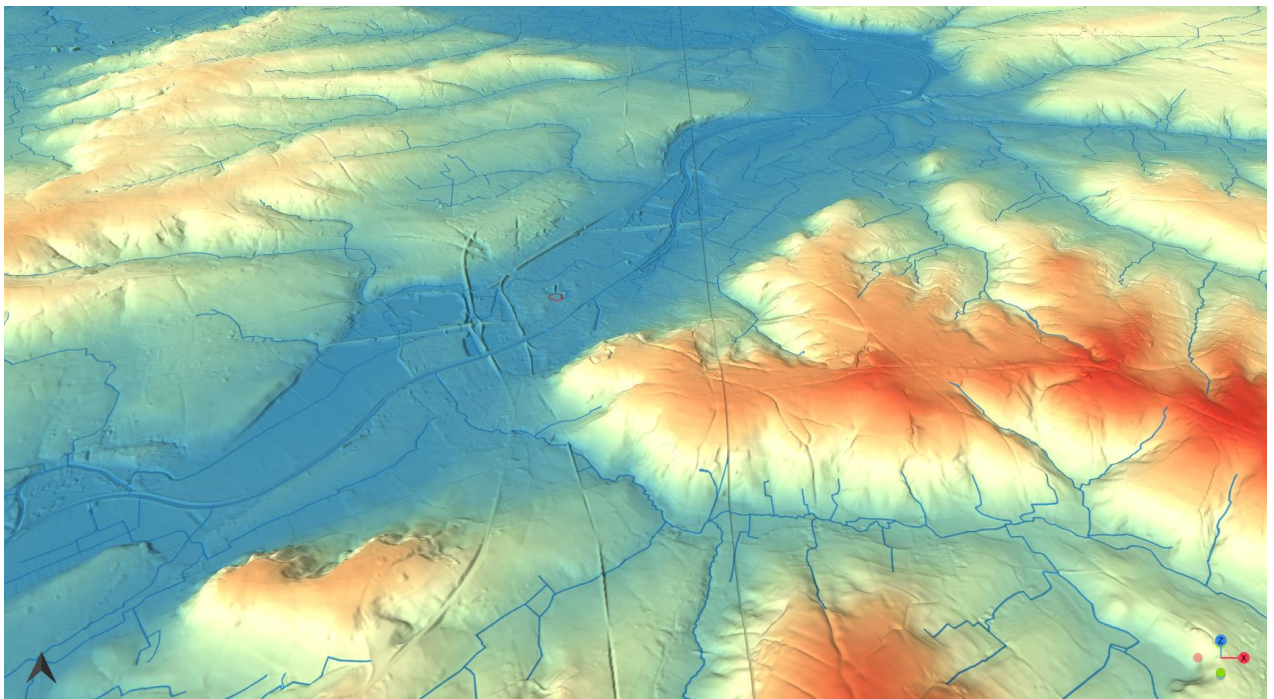
2.2.3.3 FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING

De stad Oudenaarde is gelegen in de Scheldevallei. Op het **Digitaal Terrein Model** (Figuur 15 en Figuur 16) is te zien hoe het projectgebied zich op de linkeroever van de Schelde bevindt.

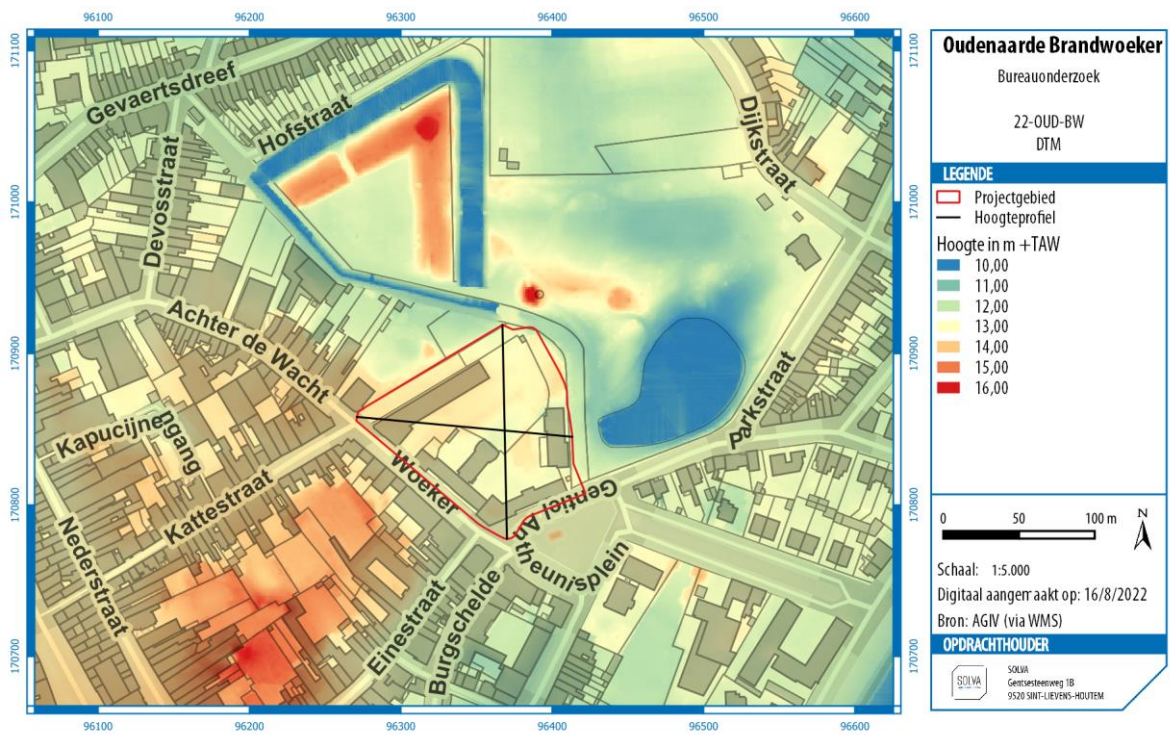
De hoogteprofielen tonen aan dat het projectgebied zelf (Figuur 17 en Figuur 18) **vrij effen** is met hoogtes schommelend tussen +13,35 m en +12,68 m TAW voor de noord-zuid as (Figuur 19) en +13,6 m TAW en +12,4 m TAW op de oost-west as (Figuur 20).

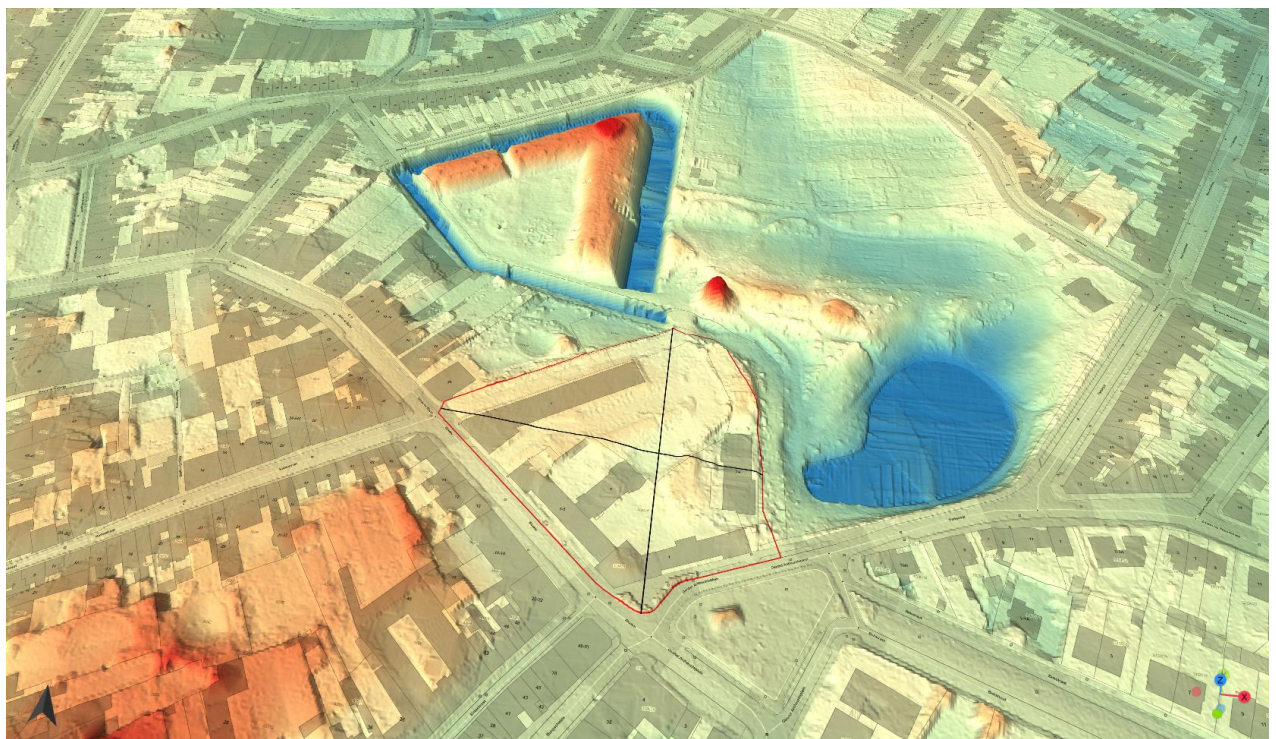
Figuur 15: Digitaal terrein model (DTM) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

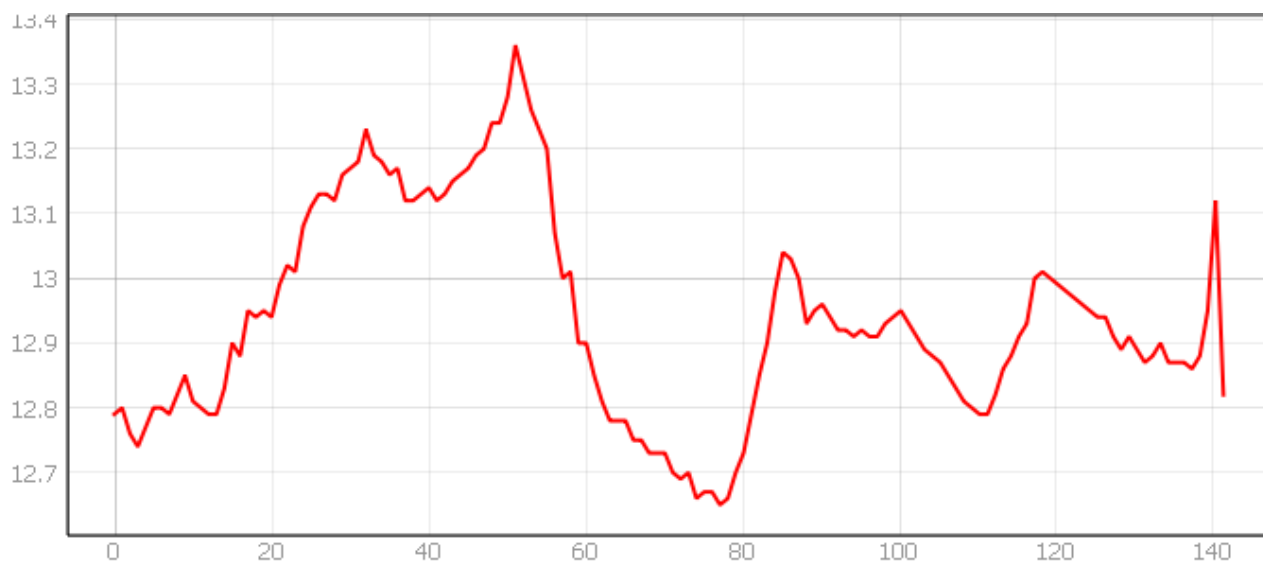
Figuur 16: 2,5D model met overdrijving factor 6 en aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022).

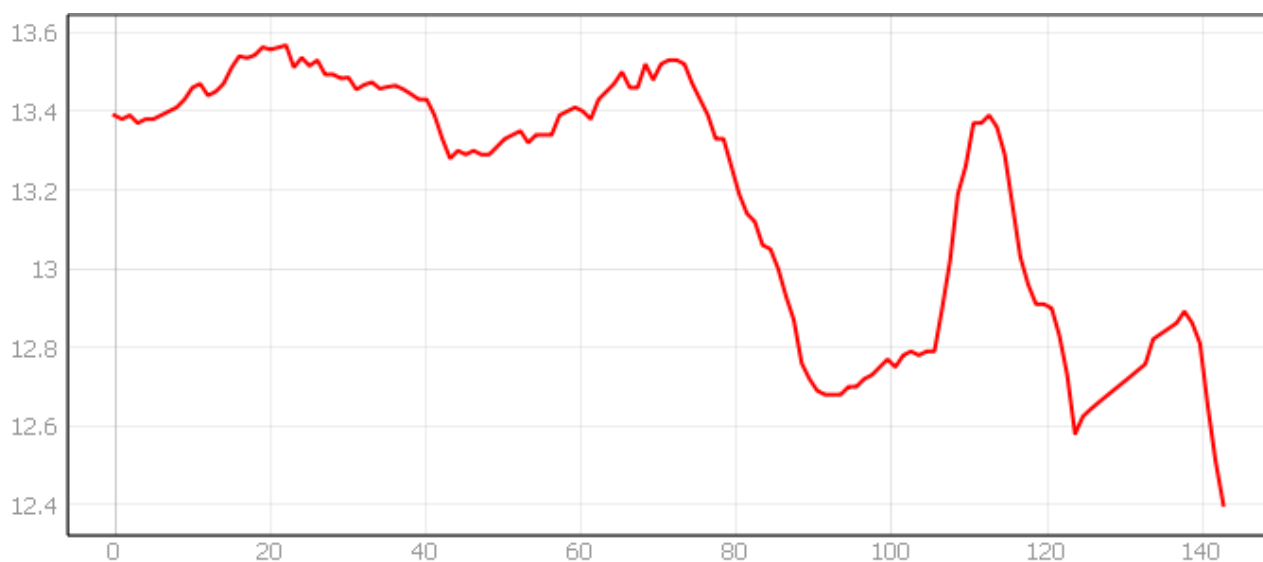
Figuur 17: DTM (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 18: DTM (detail) met overdrijving factor 4 met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

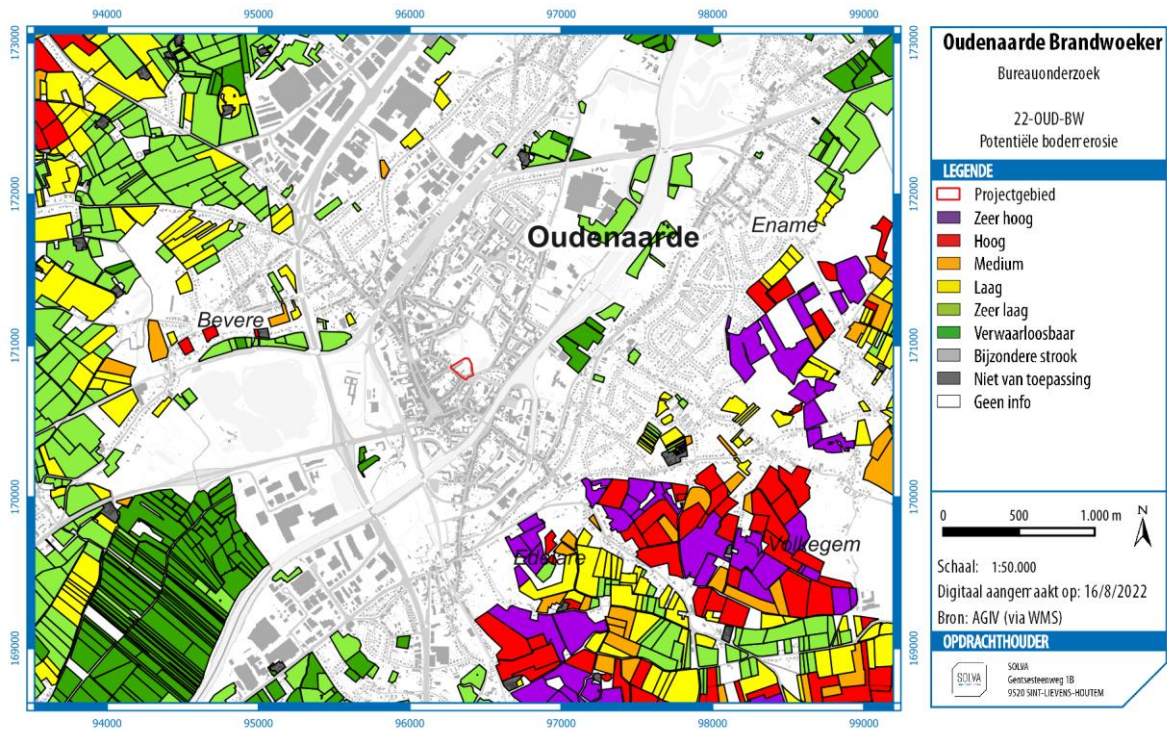

Figuur 19: Hoogteprofiel van het projectgebied op de noord-zuid as. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

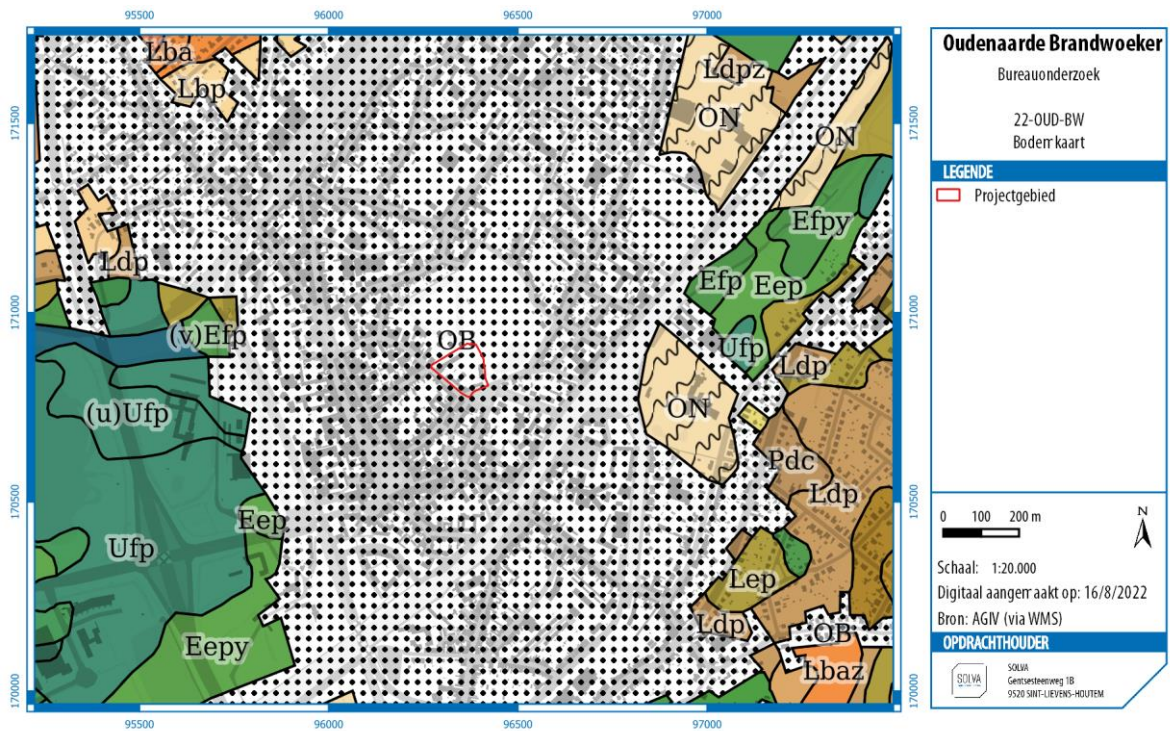
Figuur 20: Hoogteprofiel van het projectgebied op de west-oost as. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

De **potentiële bodemerosiekaart** (Figuur 21) geeft voor het projectgebied geen informatie. We weten dat het terrein gelegen is in de oude winterbedding van de Scheldevallei, waardoor we kunnen aannemen dat de erosiegraad wellicht zeer laag of verwaarloosbaar is. Als er gekeken wordt naar de dichtstbijzijnde percelen, is dit hetzelfde resultaat.

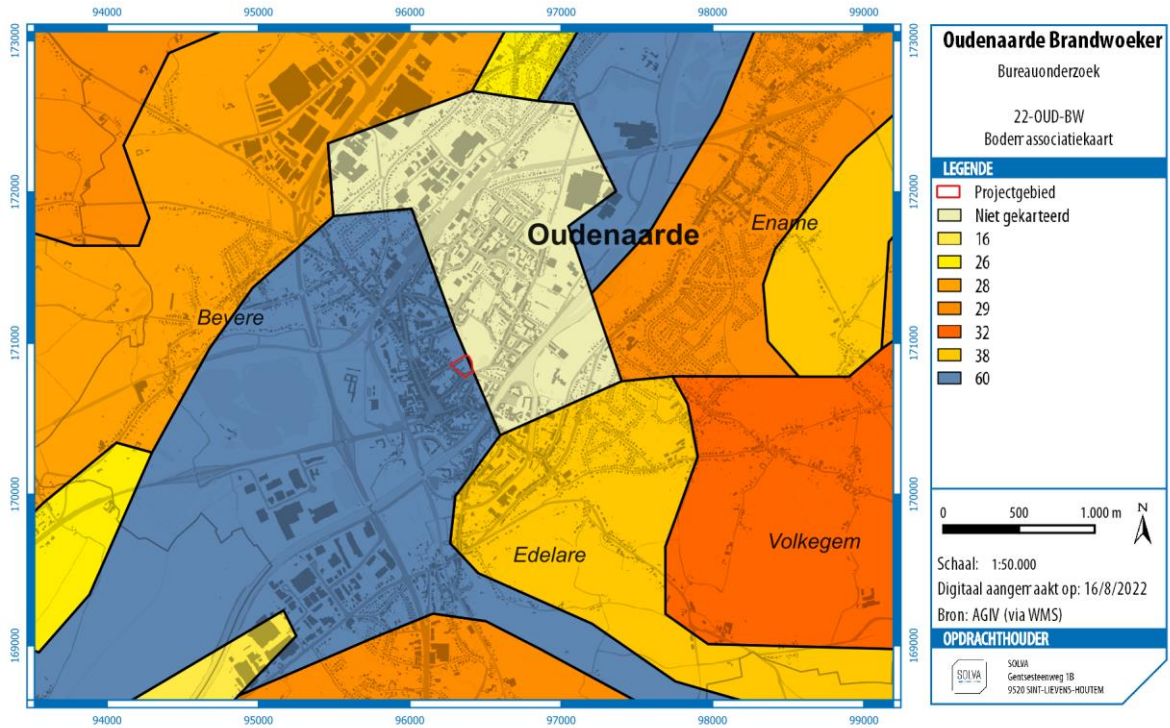
Figuur 21: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

De **bodemkaart** (Figuur 22) geeft wederom geen info. Het projectgebied bevindt zich in een bebouwde zone.

Figuur 22: Bodemkaart (detail) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

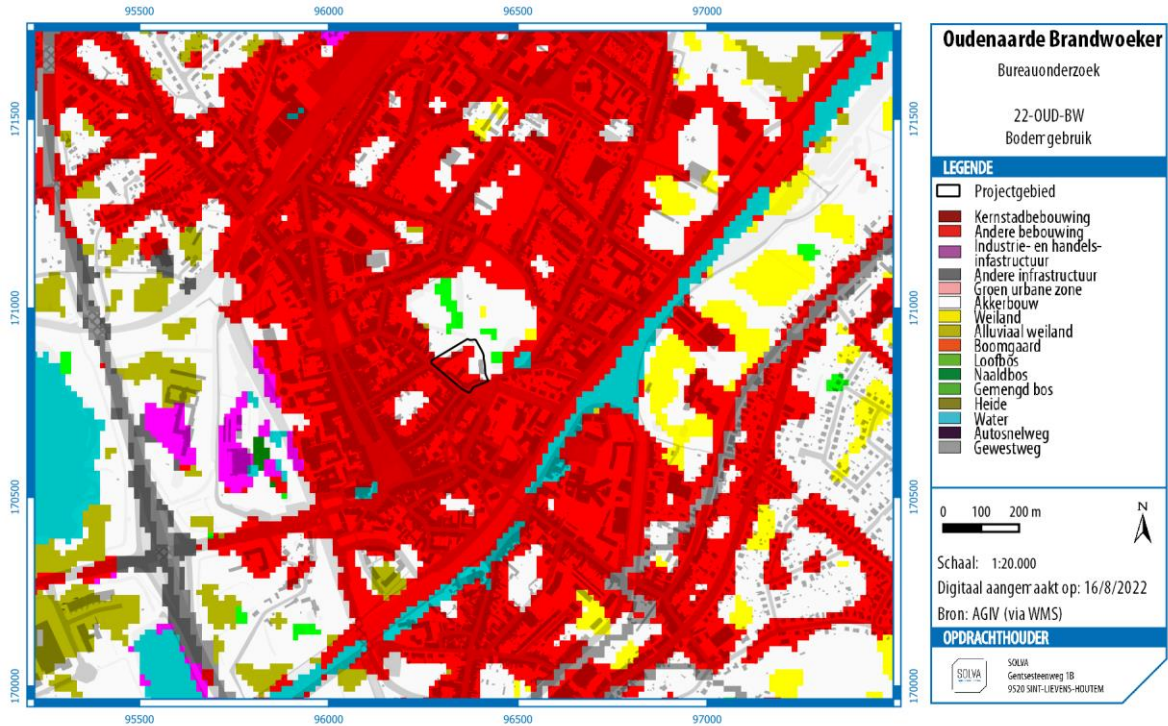
De **bodemassociatiekaart** (Figuur 23) plaatst het projectgebied hoofdzakelijk in een natte alluviale grond zonder profielontwikkeling (60). De noordoostelijke zone grenst aan een niet gekarteerde gebied.

Figuur 23: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

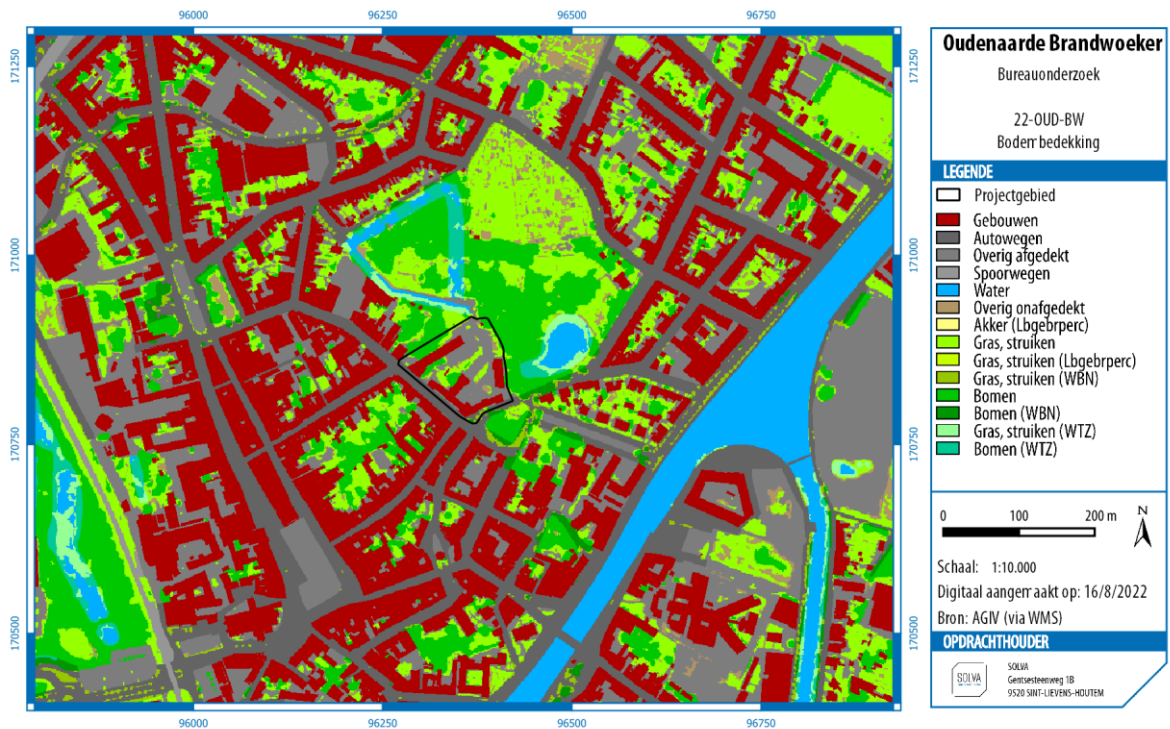
2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaat** (Figuur 24) bevat het grootste deel van het terrein andere bebouwing. De noordwestelijk en noordoostelijke grens ligt volgens de kaart in akkerland. Deze weergave geeft geen waarheidsgetrouw beeld weer.

Figuur 24: Bodemgebruikskaat met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

De **bodembedekkingskaart** (Figuur 25) toont daarentegen wel een beeld dat de werkelijkheid weerspiegelt. Er zijn verschillende gebouwen aanwezig op het projectgebied. Tussen de gebouwen is de ruimte op te delen in de categorie 'overige afgedekt' en 'grassen en struiken'.

Figuur 25: Bodembbedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Een **recente luchtfoto** uit 2021 (Figuur 26) toont aan dat het projectgebied volledig is ingericht met meerdere gebouwen, parking en rijweg.

Figuur 26: Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN OUDENAARDE

In eerste instantie zetten we kort de algemene geschiedenis van Oudenaarde en Pamele uiteen. Vervolgens spitsen we toe op de ontwikkeling van het projectgebied.

2.2.4.1.1.1 TOPONYMIE

De term “aard” in Oudenaarde verwijst naar een hoger gelegen terrein, reikend tot aan de oever aan de buitenzijde van de Scheldemeander.⁴ Een andere mogelijkheid is de verwijzing van “aard” naar een goede aanlegplaats voor schepen. Het voorvoegsel “oud” verwijst waarschijnlijk dan weer naar ‘hoog’, wat kan overeenstemmen met de topografische ligging van de stad. Een tweede optie is dat het duidt op ‘oud’, in de betekenis van ‘verlaten’ of ‘opgegeven’, of ook ‘eerbiedwaardig oud’.

De naam Pamele wordt voor het eerst vermeld in 1177 als Pamela, en wijst waarschijnlijk op de aanwezigheid van een kronkelwaardrug aan de buitenbocht van een Scheldemeander met een opvallende (half)ronde vorm.⁵ Deze kronkelwaardruggen liggen binnen een riviermeander, in dit geval de Schelde, en zijn bijgevolg onderhevig aan periodieke overstromingen.⁶

2.2.4.1.1.2 ONTSTAAN VAN OUDENAARDE EN PAMELE

Voor de vroegste geschiedenis van Oudenaarde zijn weinig bronnen voorhanden, waardoor er over het ontstaan van Oudenaarde nog vele onbeantwoorde vragen zijn. We willen dan ook signaleren dat het hieronder geschetste verhaal grotendeels gebaseerd is op interpretaties van deze oudste bronnen door diverse auteurs. Hopelijk kunnen deze interpretaties in de toekomst afgetoetst worden aan de realiteit.

Het Verdrag van Verdun verdeelt in 843 het Karolingische rijk in drie delen: West-Francië, Oost-Francië en Midden-Francië. De Schelde, die voordien reeds als kerkelijke grens fungeerde tussen het bisdom Kamerijk en het bisdom Noyon-Doornik, vormt nu ook de grens tussen West- en Midden-Francië. Tussen de jaren 923 en 928 komt Midden-Francië in handen van de Ottoonse heersers van Oost-Francië, waardoor de West-Frankische koning lijnrecht tegenover de Oost-Frankische keizer kwam te staan. In de volle middeleeuwen zijn er in de streek van Oudenaarde dan ook twee bestuurlijke centra. Op de linkeroever van de Schelde bevindt zich het Karolingisch koningshof, bestuurd door de heren van Petegem. Deze villa was oorspronkelijk in het bezit van de West-Frankische koning, maar komt later in handen van Petegemse adel. Op de rechteroever ligt het Ottoonse markgrafelijke centrum van Ename met een burcht langs de Schelde, dat rond het jaar 1000 een grote bloei kent. De Schelde vormt zo de grens tussen Petegem enerzijds en Ename anderzijds.⁷ In 1034 echter volgt de inname van de Enaamse burcht door de toenmalige graaf van Vlaanderen, Boudewijn IV.⁸

Interessant hierbij is dat rond deze periode, onder heerschappij van de graaf van Vlaanderen Boudewijn IV, de naam Oudenaarde voor het eerst verschijnt in historische documenten. In 1064 duiken de *turris aldenardensis*⁹ (letterlijk: een Oudenaardse versterkingstoren) en de Sint-Walburgakerk op in de bronnen. Beide zijn in eigendom van een lokale heer, Arnulf van Oudenaarde.¹⁰ De toren is waarschijnlijk gelegen tussen een Scheldebocht en de aangelegde Burgschelde en vormt de oudste kern van Oudenaarde, van waaruit zich later de stad ontwikkelt. Aansluitend op deze oudste zone bevindt zich naast een kerk (Sint-Walburga) ook een markt, later ‘Garenmarkt’ of ‘Vismarkt’ genoemd.¹¹ In bronnen uit 1127 en 1155 is de site omschreven als *oppidum*, waaruit blijkt dat de handelsnederzetting toen al versterkt was.

⁴ Van Durme 2012, 37.

⁵ Van Durme 2012, 34.

⁶ Van Durme 2012, 37.

⁷ Callebaut, De Grootte & Ameels 2012, 18-19.

⁸ Callebaut, De Grootte & Ameels 2012, 22.

⁹ Een oprichtingsdatum is niet gekend.

¹⁰ Callebaut, De Grootte & Ameels 2012, 25.

¹¹ Callebaut, De Grootte & Ameels 2012, 26.

Op de rechteroever komt ook Pamele na 1047 tot ontwikkeling. Deze *Novus Burgus* ontwikkelt zich onder impuls van de baron van Pamele stilaan tot stad.¹² De nederzetting trekt handelaars en ambachtlieden aan, die zich daar vestigen en een bevolkingstoename in de hand werken. Het ontvangen van een stadskeure in de 12de eeuw kan niet uitblijven.¹³ Op dat moment krijgt ook Pamele een omwalling. Een klein deel van deze oudste walgracht was nog tot in de 16de eeuw zichtbaar. Oudenaarde ontvangt op haar beurt in 1189 haar stadsrechten. Op dat moment liggen langs weerszijden van de Schelde twee steden met overeenkomstige instellingen en versterkingen.¹⁴

De uitbreiding van Oudenaarde laat niet lang op zich wachten. Vóór 1279 is een nieuwe omwalling¹⁵ een feit. Deze omsluit zowel de bewoningskern van Oudenaarde op de linkeroever als deze van Pamele op de rechteroever.¹⁶ De oppervlakte binnen de omwalling bedraagt nu 42 hectare. In 1290 vervangt een stenen muur de aarden wal.¹⁷ Vijf poorten vormen de enige toegangen tot de stad. In deze fase is ook de huidige Grote Markt aangelegd¹⁸ en vervangt een trapeziumvormig kasteel (het zogenaamde kasteel van Pamele)¹⁹ de oude burchttoren gelegen in de binnenbocht van de Scheldemeander.

In 1384 kwam Oudenaarde samen met de rest van het graafschap Vlaanderen onder controle van de Bourgondische hertogen. Net zoals de vroegere graven van Vlaanderen drukken de hertogen hun stempel niet enkel op de politieke en culturele situatie, ook heeft hun militaire strategie gevolgen voor de steden. De gunstige ligging van Oudenaarde speelt hierbij ongetwijfeld een rol.²⁰ De Bourgondische defensiepolitiek is tekenend voor het Vlaamse landschap, vooral voor steden met een strategische ligging. In de belangrijkste steden of langs rivieren en handelswegen naar grote steden komen militaire steunpunten tot ontwikkeling, met als doel die grote steden onder controle te houden.²¹ Om de macht over hun territorium uit te breiden, dienden ze eerst de macht van de steden te beperken. Hierin speelde Oudenaarde, zowel onder de graven als de hertogen en gelegen op de aanvoertroute naar Gent, vaak een belangrijke rol. In de loop van de geschiedenis vonden verschillende belegeringen plaats, o.a. in 1382, 1452 en 1485.²² Als bescherming tegen de belegeringen liet Jan zonder Vrees (1404-1419) de ommuring in 1415-1416 verstevigen met vijf poorten (de Beverepoort, Einepoort, Bergpoort, Baarpoort en Meerspoort) en 24 torens.²³

Op het plan van Van Deventer (circa 1558) zijn de vijf bovenvermelde vijf stadspoorten te zien. Deze zijn samen met vierentwintig torens en vestingsmuren gebouwd om bescherming te bieden tegen aanvallen van vreemde troepen.²⁴ Deze muur zou de basis vormen van de 'peervorm' die Oudenaarde zou blijven vertonen. Zelfs na de vele wijzigingen is de oudste omwalling zichtbaar gebleven. De stad werd verschillende keren uitgebreid en als gevolg daarvan ook versterkt. Eind 16de eeuw zijn de eerste bastions gebouwd o.l.v. François de la Noüe.²⁵ Volgens archiefdocumenten zouden de vestingen al in 1620 in verval zijn en zich in een *deerniswekkende toestand* bevinden.²⁶ In 1646 werden documenten opgesteld waarin men het versterken van de stad

¹² Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 31.

¹³ Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 31.

¹⁴ Castelain 2012, 44.

¹⁵ Deze omwalling omvat aanvankelijk een aarden wal en een gracht van ca. 2500 meter.

¹⁶ Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 28-29.

¹⁷ Van Cauwenberghe 2004, 25.

¹⁸ Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 28.

¹⁹ Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 30.

²⁰ Haemers & Van Assche 2012, 56.

²¹ De Groote 2013, 54-55.

²² Haemers & Van Assche 2012, 56.

²³ Van Cauwenberghe 2004, 25.

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oudenaarde

[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/14106> (Geraadpleegd op 12-12-2022);

²⁵ Lachaert P.-J., 2008, p.127

²⁶ S.A.O., Dossier Liedts, nr.71, stuk 1344/6c, 1344/6d, 1344/6g.

organiseerde. Hierbij zouden de verstevigingen worden voorzien van zogenaamde ‘halve manen’.²⁷ De herstellingen zouden nadien nog verder gezet worden.²⁸

De belangrijkste ondergane wijziging vond plaats in 1670, wanneer maarschalk Vauban de opdracht kreeg van Lodewijk XIV om de versterkingen onder handen te nemen. Deze zijn een niet te onderschatten vooruitgang op vlak van stadsversterkingen, wat blijkt uit de omvorming van Oudenaarde van makkelijk in te nemen tot stevig gefortificeerde stad.²⁹ Vauban liet vier bastions bouwen: deze van de zwarte zusters, van Sion, van Brussel en van Doornik, waarbij de laatste twee de middeleeuwse poort vervingen. Ook werd een sluizensysteem opgezet om, wanneer dat noodzakelijk was, de stad en omgeving onder water te zetten en het water in de wallen te regelen. In 1674 slaagde hij erin Oudenaarde klaar te stomen voor de komende belegering in de Hollandse oorlog. Daarbij werden de noordoostelijk gesitueerde poorten en de Scheldesluizen versterkt.³⁰

Op het einde van de 18de eeuw heeft de omwalling haar nut verloren. Vanaf 1782 startte de geleidelijk afbraak en verkoop van de versterkingen aan, zo ook van de omwalling van Vauban ter hoogte van het projectgebied.³¹ In deze periode (1781-1784) koopt de heer Liedts de fortificaties ten noorden van het projectgebied aan.³² Samen met de andere stadspoorten is ook de Einepoort gesloopt in 1859.³³

2.2.4.1.2 GESCHIEDENIS VAN HET PROJECTGEBIED EN HET LIEDTSPARK

Op historisch vlak neemt het projectgebied een interessante plaats in. Het is gelegen op de rand van de historische kern van Oudenaarde. Het projectgebied bevindt zich namelijk ter hoogte van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en ter hoogte van de latere postmiddeleeuwse bastionnering.

De historische kaarten geven zicht op de evolutie van de stadsversterking op deze locatie vanaf het ca. het midden van de 16de eeuw tot het einde van de 18de eeuw.

In de middeleeuwse periode valt het projectgebied samen de stadsgracht, stadsmuur en mogelijk ook een stadstoren en de stadspoort, meer bepaald de Einepoort. Bovendien snijdt het projectgebied een deel van een woonwijk buiten de stadsmuren en aan de overzijde van de stadsgracht aan, “Eindries”. De kaart van Deventer (Figuur 27) geeft zicht op deze woonwijk en toont ook een onverharde straat langsheen de stadsgracht.

De postmiddeleeuwse kaarten tonen hoe op deze locatie de laatmiddeleeuwse stadsgracht en stadsmuur verdwijnen ten voordele van een bastion. De Einepoort in het zuidoosten en de toren in het westen van het projectgebied blijven behouden. In het verlengde van de toren, ter hoogte van Kattestraat, was tot een brug aanwezig die linkeroever van de stadsgracht verbond met de wijk Eindries aan de overzijde van de stadsgracht (Figuur 30). Het bastion maakt deel uit van een grootschalige uitbreiding van de stadsversterking in de 16de en 17de eeuw. In het zuiden van het projectgebied, ter hoogte van de middeleeuwse stadsmuur, verschijnt in de loop van de 18de eeuw een langwerpige gebouw dat dienst deed als munitiedepot (Figuur 37).

De postmiddeleeuwse bastionnering houdt stand tot het einde van de 18de eeuw. Vanaf 1782 startte de geleidelijk afbraak en verkoop van de versterkingen, zo ook van de omwalling van Vauban ter hoogte van het projectgebied.³⁴ In deze periode (1781-1784) koopt de heer Liedts de fortificaties ten noorden van het projectgebied aan.³⁵ Samen met de andere stadspoorten is ook de Einepoort gesloopt in 1859.³⁶ Omstreeks het midden van de 19de eeuw verschijnt bewoning langsheen de

²⁷ S.A.O., Dossier Liedts, nr.71, stuk 1344/6h, 1344/6i, 1344/6j/852, 1344/6o.

²⁸ S.A.O., Dossier Liedts, nr.71, stuk 1344/6q, 1344/7a, 1344/7b, 1344/7c, 1344/7g/361, 1344/7h, 1344/7i/364, 1344/7j/377, 1344/7k.

²⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oudenaarde [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/14106> (Geraadpleegd op 12-12-2022)

³⁰ Lachaert P.-J., 2008, 127

³¹ Lachaert P.-J., 2008, 127

³² S.A.O., Dossier Liedts, nr.71, stuk 1344/12/213/b.

³³ Trio, Castelain, Van Kerkhoven & Vandeweghe 2012, 77.

³⁴ Lachaert P.-J., 2008, 127

³⁵ S.A.O., Dossier Liedts, nr.71, stuk 1344/12/213/b.

³⁶ Trio, Castelain, Van Kerkhoven & Vandeweghe 2012, 77.

straten Woeker en Genthiel Antheunisplein, meer bepaald de voormalige stedelijke academie³⁷, heden het cultureel centrum de Woeker. De voormalige brandweerkazerne ³⁸, heden evenementenzaal de BrandWoeker, wordt gebouwd in 1936.

Hoewel het bastion verdwijnt, blijft de begrenzing ervan tot op heden bewaard in het stratenpatroon, met de Kattestraat als noordwestelijke grens, de straat Woeker als zuidwestelijke grens en de straat Genthiel Antheunisplein als zuidoostelijke grens. De grens van het projectgebied met het Liedtspark, markeert de noordoostelijke begrenzing van het bastion.

Met uitzondering van de constructie van gebouwen opgetrokken in het zuiden van het projectgebied, langsheen de straten Woeker en Genthiel Antheunisplein, zijn de achterliggende gronden lange tijd ongemoeid gebleven. Pas op het einde van de 20ste eeuw zijn de gronden gedeeltelijk verhard in functie van toegang en parkeergelegenheid voor de auto.

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Zowel het cultureel centrum de Woeker, aanvankelijk een voormalige gemeenteschool en later de stedelijke academie ³⁹, als de evenementenzaal de BrandWoeker, meer bepaald het interbellumbouw op de hoek van Kattestraat met de straat Woeker ⁴⁰, zijn geregistreerd bouwkundige erfgoed.

2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.4.3.1 DEVENTERKAART (CA. 1558)

Hoewel de kaart van Deventer dateert omstreeks het midden van de 16de eeuw (Figuur 27), geeft deze zicht op de middeleeuwse situatie van de stadsomwalling, ontstaan in de 12de eeuw.

Binnen de grenzen van het projectgebied merken we de stadsmuur en een dubbele stadsgracht op. Buiten de stadsmuren, ten noordoosten van de stadsgracht, is een weg en een woonwijk opgetekend, meer bepaald de Eindries. In de zuidelijke hoek van het projectgebied zijn de Einepoort en de Einebrug zichtbaar. Net buiten de westelijke hoek van het projectgebied is, in de stadmuur, een toren afgebeeld.

In zijn thesis analyseerde C. Carton de kaart van Van Deventer en beschrijft hij onder meer de torens: “Tussen de Beverepoort en de Einepoort lagen 6 torens. [...] Ten noorden van de Einepoort lag de *Blaffaert*. Oorspronkelijk lag hier op het einde van de Kattestraat de Kattepoort. Sinds 1363 stond de Kattestraat in verbinding met de Eindries via deze poort. In 1516 werd de Kattepoort gesupprimeerd en omgebouwd *tot den nieuwen torr ghenempt den Blaffaerts torre*.”⁴¹

Met betrekking tot de woonwijk Eindries citeren we een passage uit het bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd voor het aanpalende Liedtspark:⁴²

“Het tweede onderdeel situeert zich ten noorden-noordoosten van de stad, op de linkeroever van de Schelde tot aan Bevere. Zoals reeds werd aangehaald behoorde het historisch gezien tot de vrijheid van Oudenaarde: “De Heyndriesch binnen de Vrihede der stad Audenaerde”. In dit onderzoek wordt het als een apart geheel gezien. Het omvatte in de 16de eeuw om en bij de 40 ha grond. [...]”

De Eindries was een deel van de stad, maar lag buiten de stadsvesten. Het was een landelijk gebied

³⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: School
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/27347> (Geraadpleegd op 20-03-2023).

³⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Brandweerkazerne
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/27348> (Geraadpleegd op 20-03-2023).

³⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: School
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/27347> (Geraadpleegd op 20-03-2023).

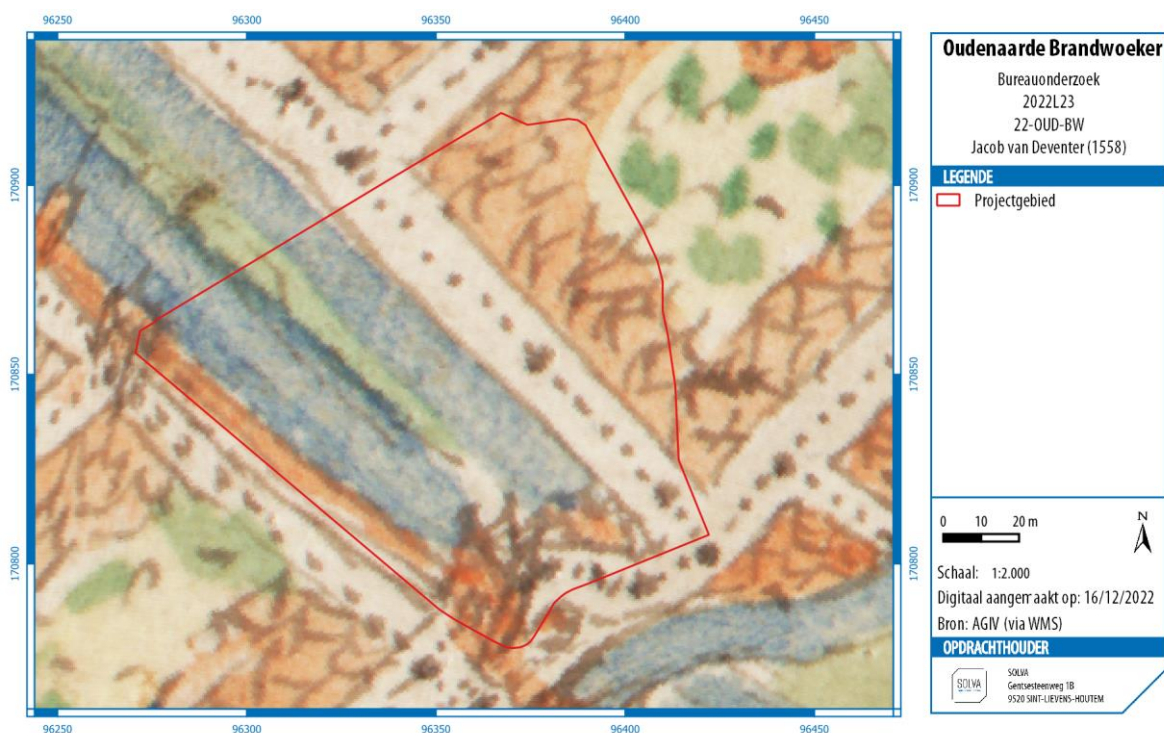
⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Brandweerkazerne
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/27348> (Geraadpleegd op 20-03-2023).

⁴¹ Carton C., 2010, 110.

⁴² Carton C., 2010, 63-64.

maar op sommige plaatsen dichtbevolkt. Hier vonden jaarlijks de jaarmarkten plaats. Het was een ruraal gebied waar de poorters enerzijds hun vee weidden en hun textiel bleekten, maar waar anderzijds de armoede welig tierde, pesthuisjes waren opgetrokken en de protestanten makkelijk voet aan grond kregen. Deze wijk binnen de stadsvrijheid zou dan ook de plaats bij uitstek voor het stadsproletariaat worden. De Einepoort werd regelmatig gesloten om de oproerkraaiers, die meestal van op de Eindries kwamen, uit de stad te weren. Alle vorsers omschrijven de Eindries als een moeilijk toegankelijke wijk. Niet alleen destijds op sociaal vlak, maar ook tot op vandaag op historisch vlak. Vandeputte en Dhondt schreven dat “de tweederangsarmen buiten de stad in de voorsteden Bevere, Leupegem, Ter Baillen of op de Eindries woonden”. [...]

Tegenwoordig is de Eindries niet meer gescheiden van de stad door een versterkte omwalling maar door het park Liedts. De wijk verloor eind de 19de eeuw zijn landelijke karakter en is sinds de 20ste eeuw volgebouwd met huizen, fabrieksgebouwen, opslagplaatsen, een kerkhof en sportterreinen. Het is een echte woonwijk geworden.”

Figuur 27: Deventerkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: KBR).

2.2.4.3.2 SANDERUSKAART (1641)

In vergelijking met de kaart van Deventer geeft de Sanderuskaart (Figuur 28) een compleet ander beeld weer. De versterking van de stad incorporeert bastions.

We herkennen stadsmuur, de toren aan de stadsmuur en de Einepoort. De meest opvallende verandering is de toevoeging van een bastion ter hoogte van de Einepoort. De laatmiddeleeuwse stadsmuur en stadsgracht verdwijnen op deze locatie en volgen nu het traject van het bastion. Ten noorden van de stadsgracht is geen bebouwing meer opgetekend. Dit wil echter niet zeggen dat er geen bebouwing aanwezig was. De Sanderuskaart concentreert zich immers enkel op Oudenaarde binnen de stadsmuren.

We merken op dat deze kaart zich minder goed laat georefereren, omdat deze niet is opgetekend vanuit een loodrecht perspectief. Zo lijkt de oriëntatie van de kaart, ten opzichte van het projectgebied, een afwijking te hebben (Figuur 29). Het is aannemelijker dat de stadsmuur, die nog aanwezig is op de kaart, iets meer naar het noordoosten mag georiënteerd worden.

Figuur 28: Kaart van Sanderus (bron: Stadsarchief Oudenaarde).

Figuur 29: Detail de kaart van Sanderus met aanduiding van het projectgebied (bron: Stadsarchief Oudenaarde).

2.2.4.3.3 KAART UIT 1647

Een kaart uit 1647 geeft zicht op de noordelijke verdedigingswerken van Oudenaarde en bijgevolg ook op het projectgebied (Figuur 36). Het plan is gemaakt door een onbekende. Het is bijgevolg niet duidelijk met welke opzet dit plan is getekend en hoe dit plan moet worden gelezen. De kaart is moeilijk te georefereren, waardoor een zekere vervorming van de schets optreedt.

We herkennen opnieuw de stadsmuur met toren op. De toren is gesitueerd tegenover de Kattestraat. Aanluitend op de toren, wordt de stadsgracht overbrugt door een brug op pijlers. Deze brug ligt in het verlengde van de Kattestraat en verbindt de Kattestraat met de wijk Eindries. Dit blijkt ook uit de historische bronnen, zoals beschreven door C. Carton in zijn thesis (cf. supra) In de zuidoostelijke hoek van het projectgebied is een klein bastion afgebakend, dat overeenkomt met het bastion rond de Einepoort, zoals afgebeeld op de Sanderuskaart. Binnen dit kleinere bastion is een gebouw afgebeeld. Vermoedelijk is dit de Einepoort. We merken op dat de stadsmuur, tussen de toren en de Einepoort, aanzienlijk breder is.

Naast het kleine bastion bakenen meerdere lijnen ook een groter bastion af. Een mogelijke interpretatie is dat de tekening verscheidene ontwerpen van een toekomstig bastion weergeeft, in combinatie met de bestaande toestand van het bastion en de stadsmuur. Uitgaande van deze hypothese, is het grotere bastion mogelijk een voorontwerp van de situatie zoals opgetekend op het Plan de la Ville D'Oudenaarde uit 1679 (Figuur 33).

Het verloop van de stadsgracht verdwijnt enigszins in een plooi in de tekening. We kunnen de noordelijke grens van de stadsgracht volgen tot aan het grotere bastion, waar de gracht met een bocht aansluit op de Einepoort. Vervolgens vloeit de stadsgracht onder een brug verder zuidoostwaarts.

Verder geeft de tekening geen beeld van de bebouwing binnen en buiten de stad.

Figuur 30: Plan uit 1647 (bron: Cartesius).

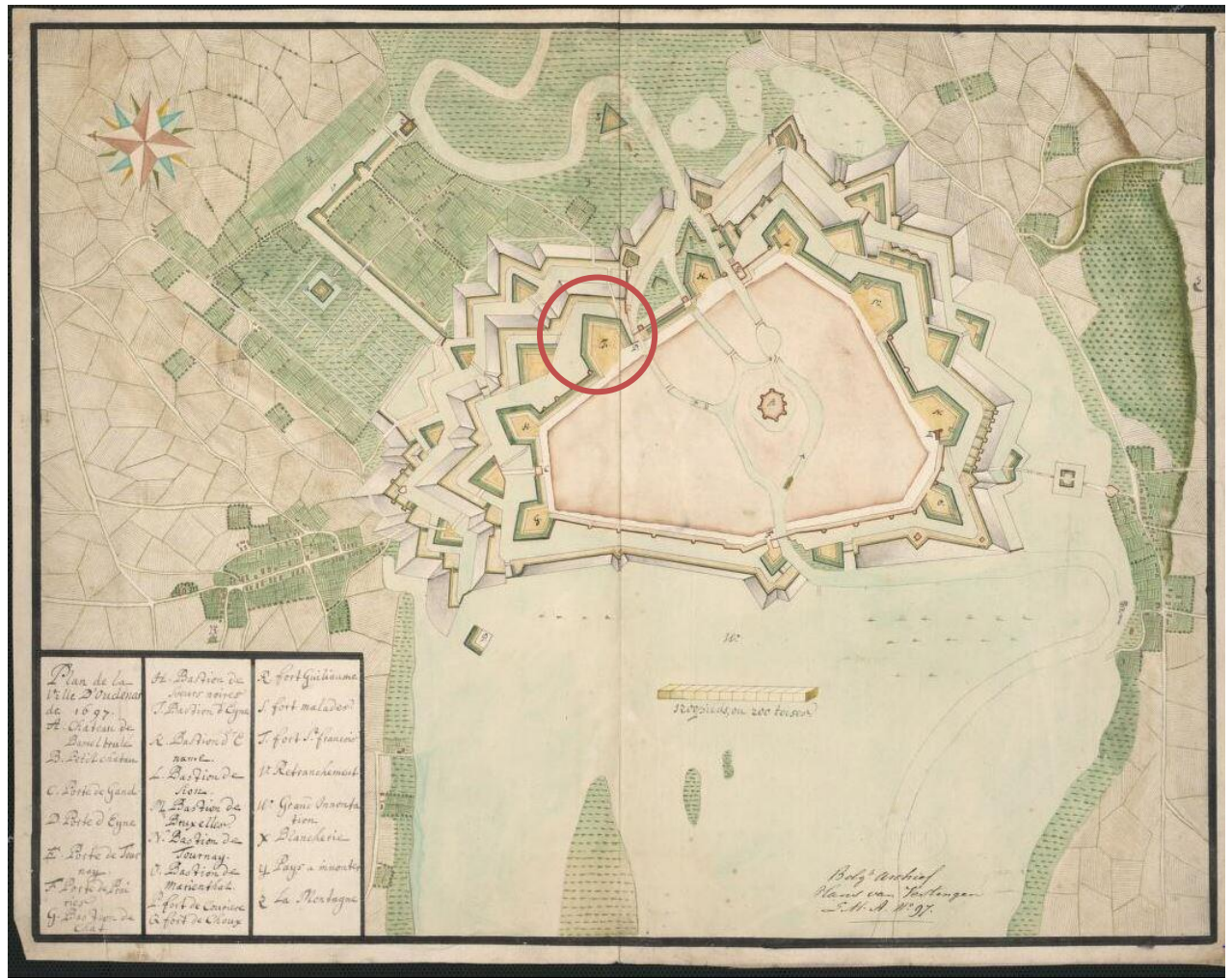

Figuur 31: Detail van het plan uit 1647 (bron: Cartesius).

2.2.4.3.4 PLAN DE LA VILLE D'OUDENAARDE (1679)

Het *Plan de la ville d'Oudenaarde* uit 1679 (Figuur 32) toont duidelijk aan dat de stad versterkt is met verschillende bastions.

Hoewel georefereren en inzoomen op het projectgebied vervorming en verlies van detail met zich meebrengt, zien we duidelijk het vijfhoekige bastion en omliggende stadsgracht. Op deze kaart stroomt de stadsgracht om het bastion heen. In de westelijke hoek is de toren aan de stadsmuur te zien (Figuur 33). De Einepoort is eveneens te ontwaren, buiten de grenzen van het projectgebied.

Figuur 32: Plan de la Ville d'Oudenaarde (bron: Cartesius).

Figuur 33: Uitsnede van het Plan de la Ville d'Oudenaarde (bron: Cartesius).

2.2.4.3.5 PLAN D'OUDEGARDE (1STE HELFT 18DE EEUW)

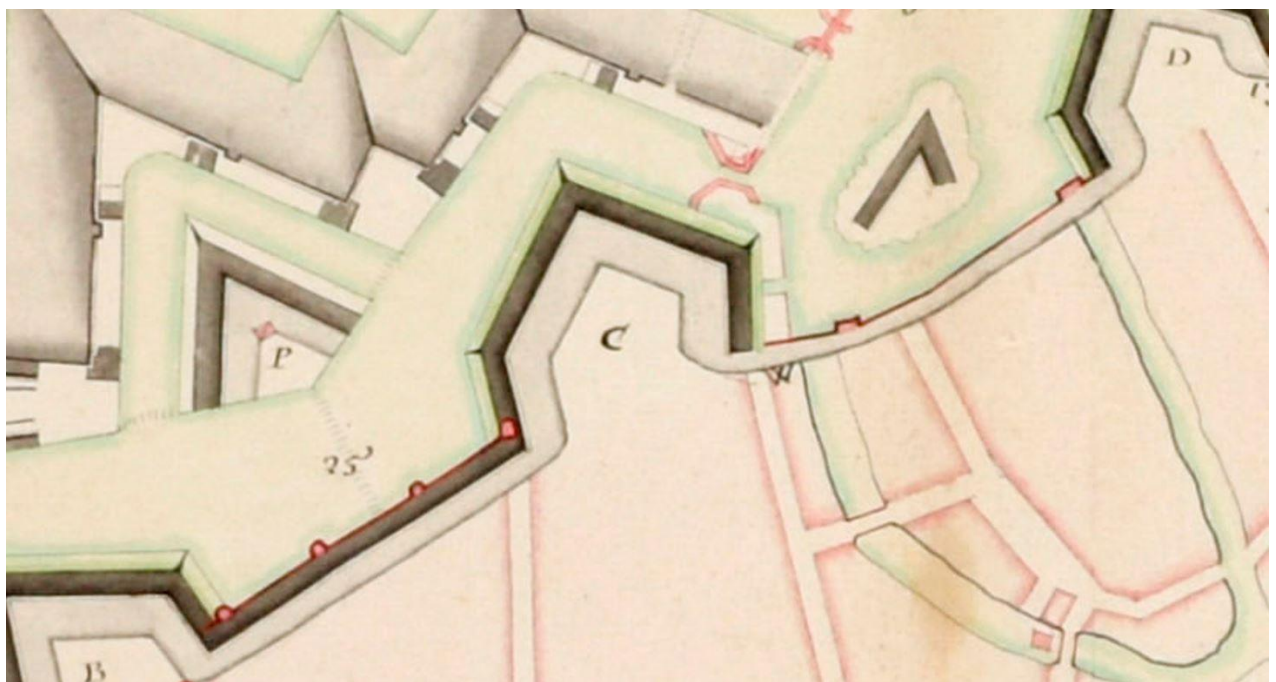
Het *Plan d'Oudenaarde* is een handgemaakte kaart uit de eerste helft van de 18de eeuw (Figuur 34). Deze kaart geeft onder meer zicht op de vestingen, de grachten, het stratenplan en de gebouwen in Oudenaarde. Een detail in de rechter bovenhoek zoomt in op de vestingen.

Als we inzoomen op het projectgebied zien we dat de *Blaffaerttoren* ter hoogte van Kattestraat duidelijk is aangegeven (Figuur 35).

Ten opzicht van het *Plan de la ville d'Oudenaarde* uit 1679, is op dat moment de situatie ter hoogte van het projectgebied ongewijzigd.

Figuur 34. Plan d'Oudenarde (bron: https://www.vdw-auctions.com/nl/catalogus/lot_pagina/36?id=2290&keyword=&page=30&sort=).

Figuur 35: Detail van het Plan d'Oudenarde (bron: https://www.vdw-auctions.com/nl/catalogus/lot_pagina/36?id=2290&keyword=&page=30&sort=).

2.2.4.3.6 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Bijna een eeuw later is de situatie op de Villaretk kaart enigszins gewijzigd ten opzichte van de kaart uit 1679. Op de Villaretk kaart is de stad nog steeds omgeven door verschillende bastions (Figuur 36). Ter hoogte van het projectgebied zien we opnieuw duidelijk het bastion, de stadsmuur en de omringende stadsgracht (Figuur 37). De torens aan de stadsmuur lijken echter minder nauwkeurig weergegeven; zo is de *Blaffaart* toren aan de Kattestraat afwezig en ook de Einepoort is niet weergegeven. Binnen de contouren van het bastion is nu ook bebouwing aanwezig. De functie van het centrale kleine gebouw is onduidelijk. Het langwerpige gebouw in het zuidwesten is naar alle waarschijnlijk een munitiedepot.

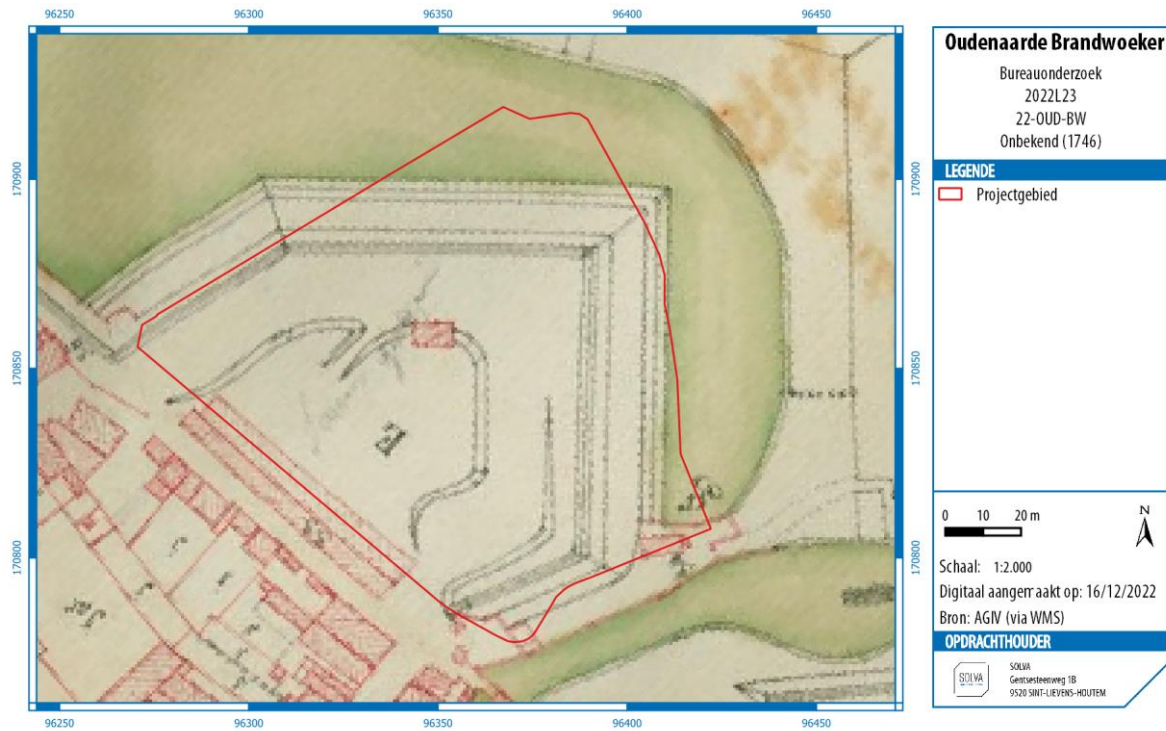
Figuur 36: Uitsnede van de Villaretk kaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 37: Uitsnede van de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 03/02/2023)

2.2.4.3.1 KAART VAN VINCENNES (1746)

De kaart van Vincennes geeft een gedetailleerd en accuraat beeld van de verdedigingswerken ter hoogte van het projectgebied. Het bastion met stadsmuur en omringende stadgracht is duidelijk weergegeven. In de westelijke hoek zien we opnieuw de *Blaffaerttoren* in de stadsmuur en in de zuidoostelijke hoek de Einepoort. In het bastion zijn opnieuw twee gebouwen aanwezig, met in het zuidwesten het munitiedepot. De functie van het kleinere gebouw is onduidelijk.

Figuur 38: Uitsnede van de kaart van Vincennes met aanduiding van het projectgebied (bron: Parijs, Vincennes, SHAT, Archives du Génie, canton Oudenaarde, art. 14, section 1, pièce n°27).

2.2.4.3.2 MAQUETTE VAN NÉZOT (1747)

De maquette van Nézot geeft een gedetailleerd beeld van Oudenaarde in het midden van de 18de eeuw. Wat het projectgebied betreft, toont de maquette een situatie die overeenkomt met de Villaretkaart (Figuur 37). Het bastion is duidelijk herkenbaar, evenals het langwerpige gebouw dat mogelijk een munitiedepot is. Dit gebouw bevindt zich op de plaats waar de vroegere stadsomwalling liep. Op de wal van het bastion is terug een klein gebouw te zien, waarvan de functie niet geweten is. Ook de Einepoort is duidelijk te herkennen (Figuur 40).

Figuur 39: Foto van de maquette van Nézot vanuit het noordoosten met aanduiding van het projectgebied (Bron: Stadsarchief Oudenaarde).

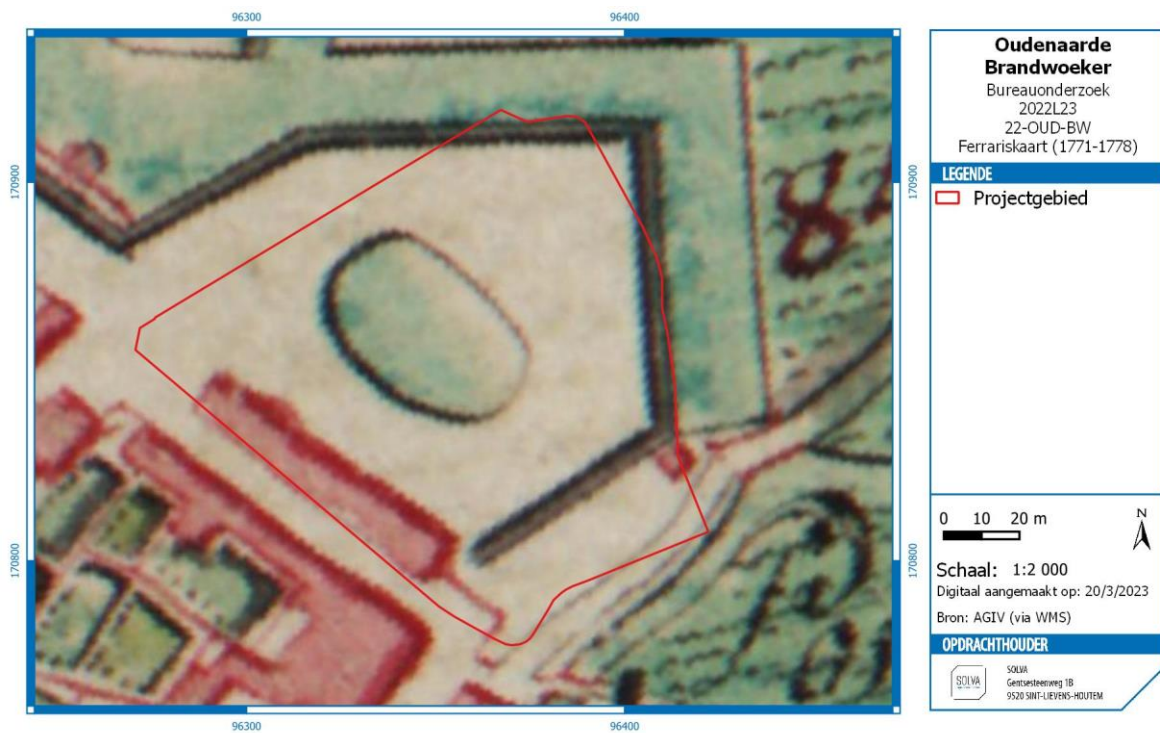
Figuur 40: Uitsnede van de foto van de maquette van Nézet ingezoomd op het projectgebied. (Bron: Stadsarchief Oudenaarde)

2.2.4.3.3 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSDOM LUIK (1771-1778)

De situatie op de Ferrariskaart (Figuur 41, Figuur 42) is quasi ongewijzigd ten opzichte van de voorgaande kaarten. Het munitiedepot is duidelijk herkenbaar, het kleine gebouw in bastion is verdwenen. Zoals op de Villaretkaart (Figuur 36) is de *Blaffaart*toeren opnieuw niet gelegen ter hoogte van de Kattestraat. De Einepoort is wel weergegeven.

Figuur 41: Uitsnede van de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 42: Uitsnede van de kaart van Ferraris met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.4 KADASTERPLAN (CA. 1820)

Het kadasterplan uit ca. 1820 (Figuur 43) geeft voor het eerst sinds het *Plan de la Ville d'Oudenaarde* uit 1679, een andere situatie weer. De gracht die rond het bastion liep, is duidelijk herkenbaar, maar het bastion zelf en de bebouwing lijken volledig verdwenen te zijn.

Rond deze periode heeft de heer Liedts reeds de gronden opgekocht (cf. supra). Het is onduidelijk of deze kaart de werkelijke situatie weergeeft of zich enkel concentreert op het centrum van de stad Oudenaarde. Volgens het historisch onderzoek was de heer Liedts verplicht het bastion af te breken na aankoop van de gronden. Mogelijks geeft de kadasterkaart reeds deze situatie weer. Anderzijds merken we op dat de gracht duidelijk is ingetekend. Wanneer de wal van het bastion dient te worden afgebroken, is de meest simpele stap om deze in de gracht te duwen. De duidelijk ingetekende gracht doet vermoeden dat een gedeelte van het bastion, zoals de gebouwen, is afgebroken, maar dat de wal van het bastion wel nog aanwezig was.

Figuur 43: Uitsnede van het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (bron: Stadsarchief Oudenaarde).

2.2.4.3.5 VAILLANT - PLAN D'OUDENARDE, D'APRÈS LES RECONNAISSANCES FAITES AUX MOIS D'AOÛT 1829 ET JANVIER 1833 (1829 – 1833)

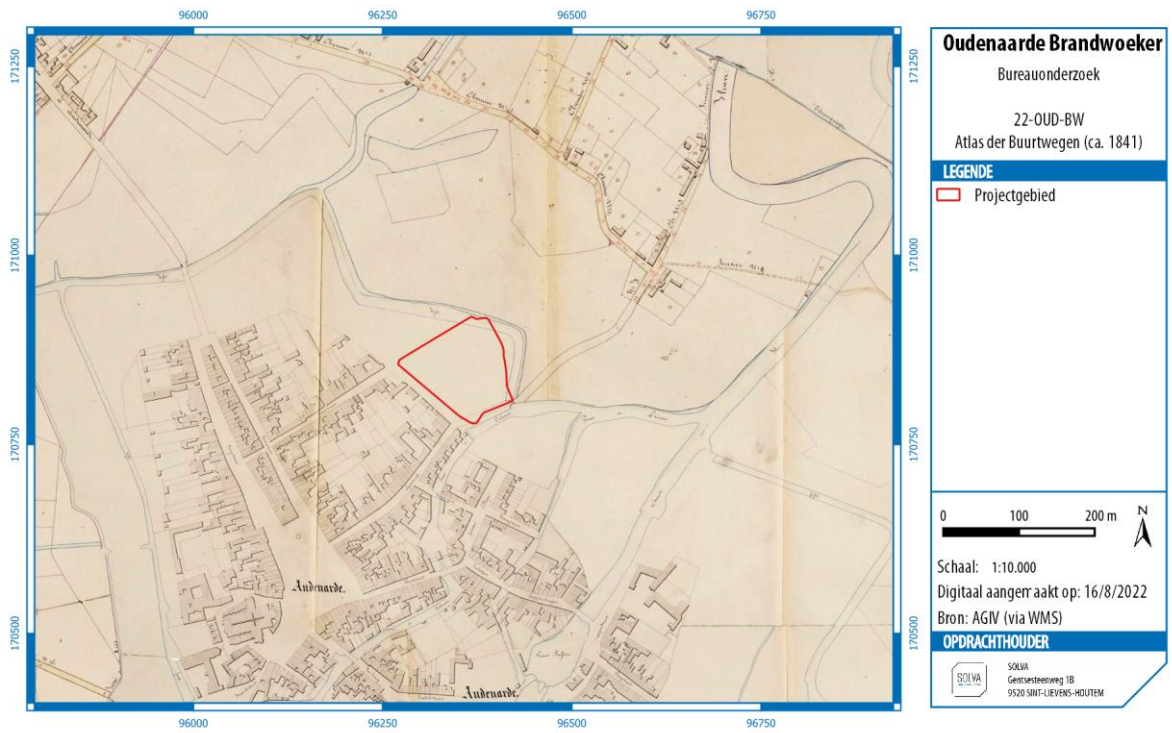
Op de kaart van Vaillant (Figuur 44) is het bastion met omwalling wel duidelijk waar te nemen, maar zijn de gebouwen binnen het bastion eveneens verdwenen. Op de kaart is op verschillende plaatsen een hoogte genoteerd.

Figuur 44: Uitsnede van de kaart van Vaillant met aanduiding van het projectgebied (bron: Stadsarchief Oudenaarde).

2.2.4.3.6 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

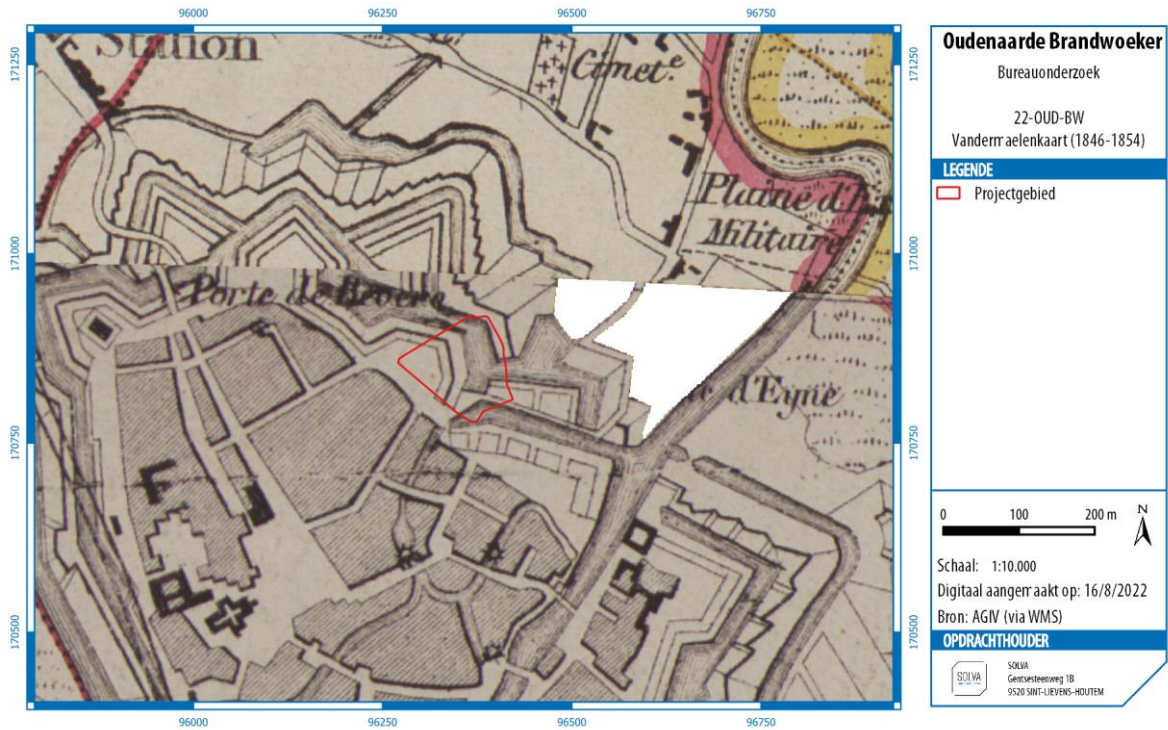
De Atlas Der Buurtwegen beperkt zich tot een weergave van de situatie binnen de stadsomwalling.

Figuur 45: Uitsnede van de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

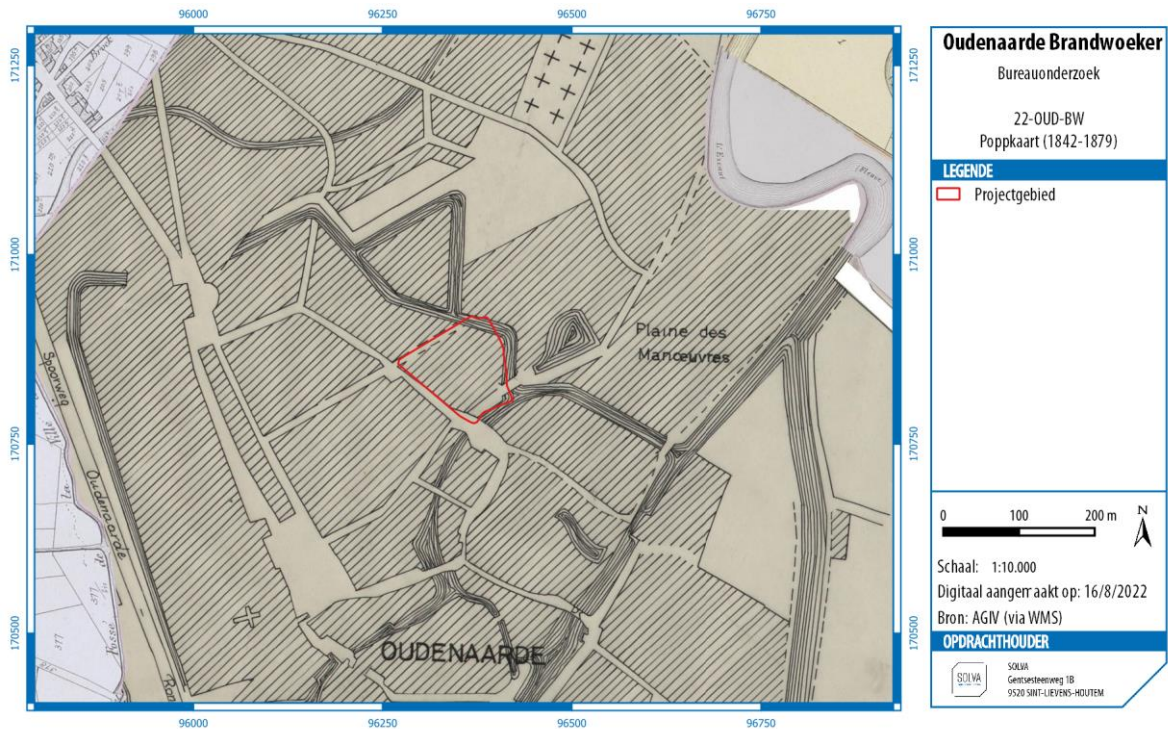
2.2.4.3.7 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

De kaart van Vandermaelen toont opnieuw het bastion met gracht en wal. Er zijn geen gebouwen aanwezig binnen bastion. Ter hoogte van de stadsmuur zijn geen torens aangeduid, evenmin is de Einepoort aangeduid.

Figuur 46: Uitsnede van de Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

2.2.4.3.8 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP – ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)
De Poppkaart geeft een sterk uitgepuurd beeld van Oudenaarde weer. We herkennen de vorm van het bastion in de gracht.

Figuur 47: Uitsnede van de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

2.2.4.3.9 FOTO'S UIT DE 19DE EN 20STE EEUW⁴³
Het kaartmateriaal geeft weinig zicht op de het projectgebied in de 19de eeuw. Het bastion lijkt te zijn gereduceerd tot de gracht. De gebouwen binnen de grenzen van het bastion zijn verdwenen. Voor de 19de en 20ste eeuw kunnen we echter ook berusten op foto's uit het Stadsarchief van Oudenaarde. De gebouwen van het huidige cultureel centrum zijn opgetrokken omstreeks het midden van de 19de eeuw aanvankelijk als gemeenteschool en later als stedelijke academie (Foto 4) (cf. supra). Het hoekgebouw van de evenementenzaal de BrandWoeker gaat terug tot het interbellum (1936) (cf. supra) begin de van de 20ste eeuw en is oorspronkelijk opgericht als brandweerkazerne. De foto van de gemeenteschool/stedelijke academie/cultureel toont bovendien zicht op demping van de Burgschelde langsheen de voormalige Einepoort. Deze demping realiseerde de straat Gentiel Antheunisplein (Foto 4).

⁴³ S.A.O.

Foto 4: Zicht op het dempen van de Burgschelde in 1883.

2.2.4.3.10 RECENTE LUCHTFOTO'S

Op een foto uit 1971 zien we duidelijk de vorm van het bastion bewaard in de locatie van de Kattestraat en de aanplanting van de bomen. In het zuiden van het projectgebied, langsheen de straten Woeker en Genthel Antheunisplein zijn reeds gebouwen opgetrokken. Het betreft de oude Academie, dewelke het cultureel centrum de Woeker zal worden. Voor de rest is het projectgebied onbebouwd.

De foto uit 1979-1990 sluit reeds sterk aan bij de huidige situatie. Langsheen de Kattestraat is een langwerpige gebouw opgetrokken en de Academie (later CC de Woeker) kent een grote uitbreiding naar achter toe. De achterliggende gronden zijn ten dele verhard. De bomen in het Liedtspark markeren de grens met het projectgebied. Deze grens behoudt de vorm van het bastion.

Omstreeks 2000-2003 merken we vooral de verwijdering van de bomen op de achterliggende terreinen op. Tussen 2005-2007 worden de gronden sterk verhard in functie van parkeergelegenheid. Ten opzichte van 1979-1990 blijft de lay-out van de gebouwen ongewijzigd.

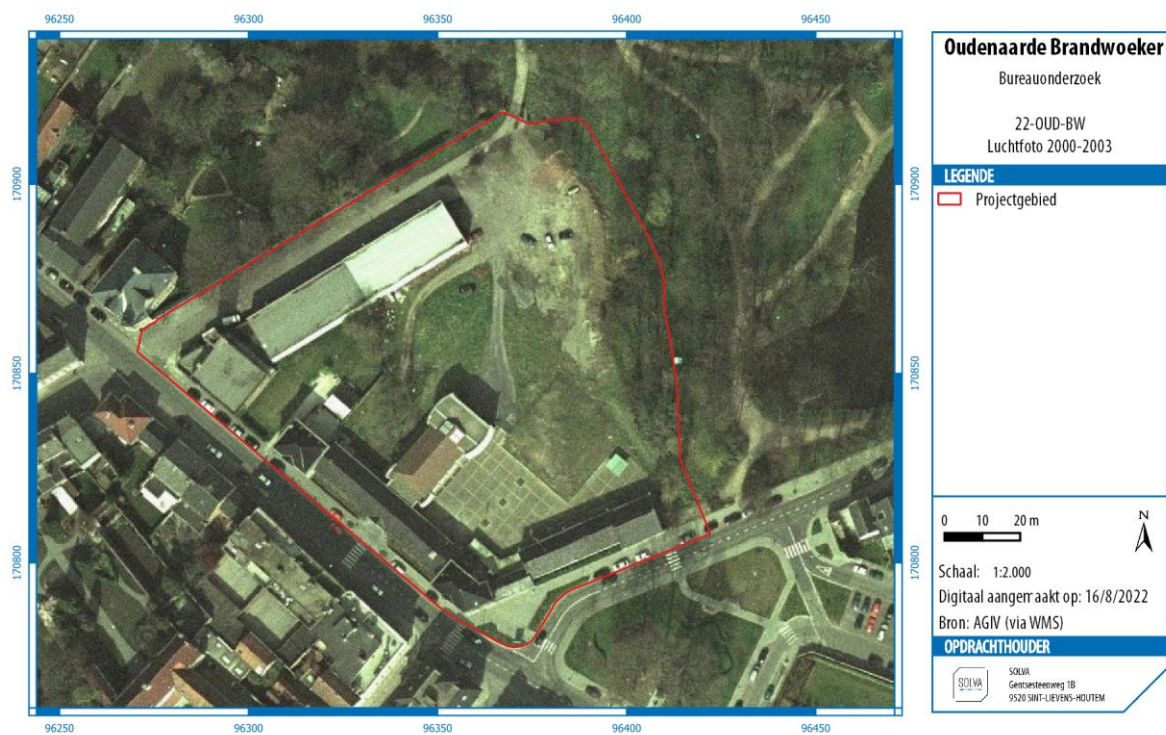
Pas in 2014 zien we een markante verandering met de bouw van de Academie Paracours op de grens met het Liedtspark en de creatie van een toegang tot het park op deze locatie.

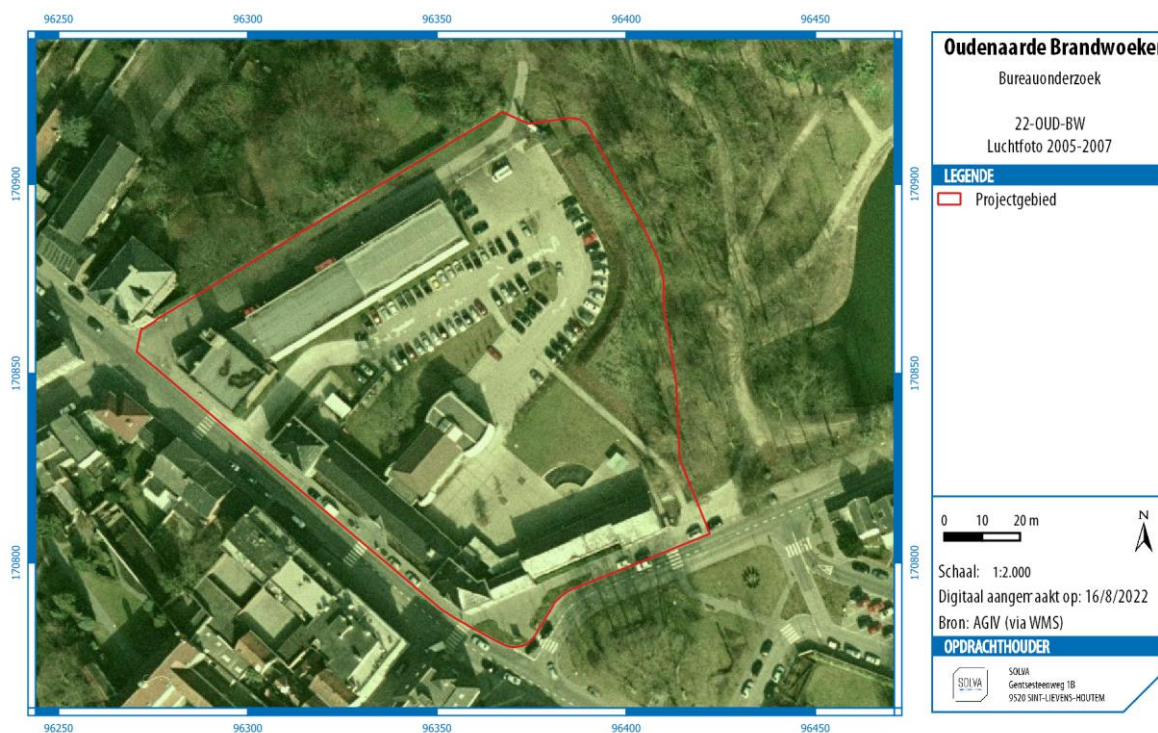
Figuur 48: Orthofoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

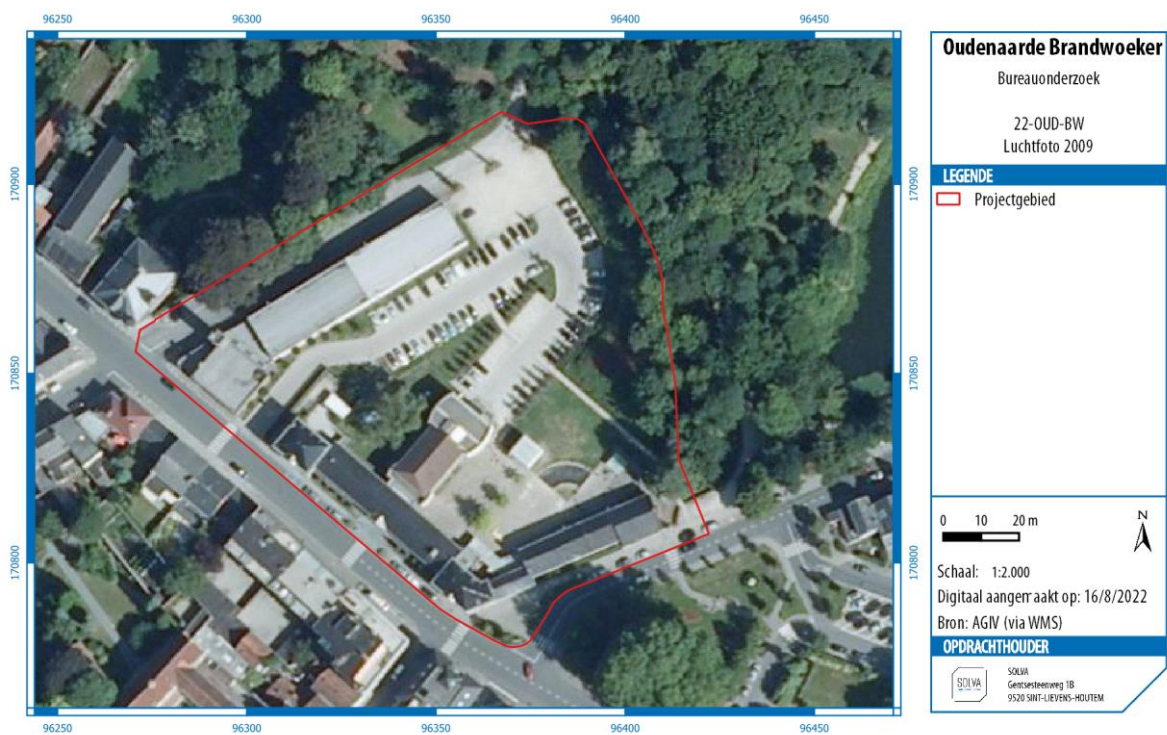
Figuur 49: Orthofoto uit 1979 – 1990 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

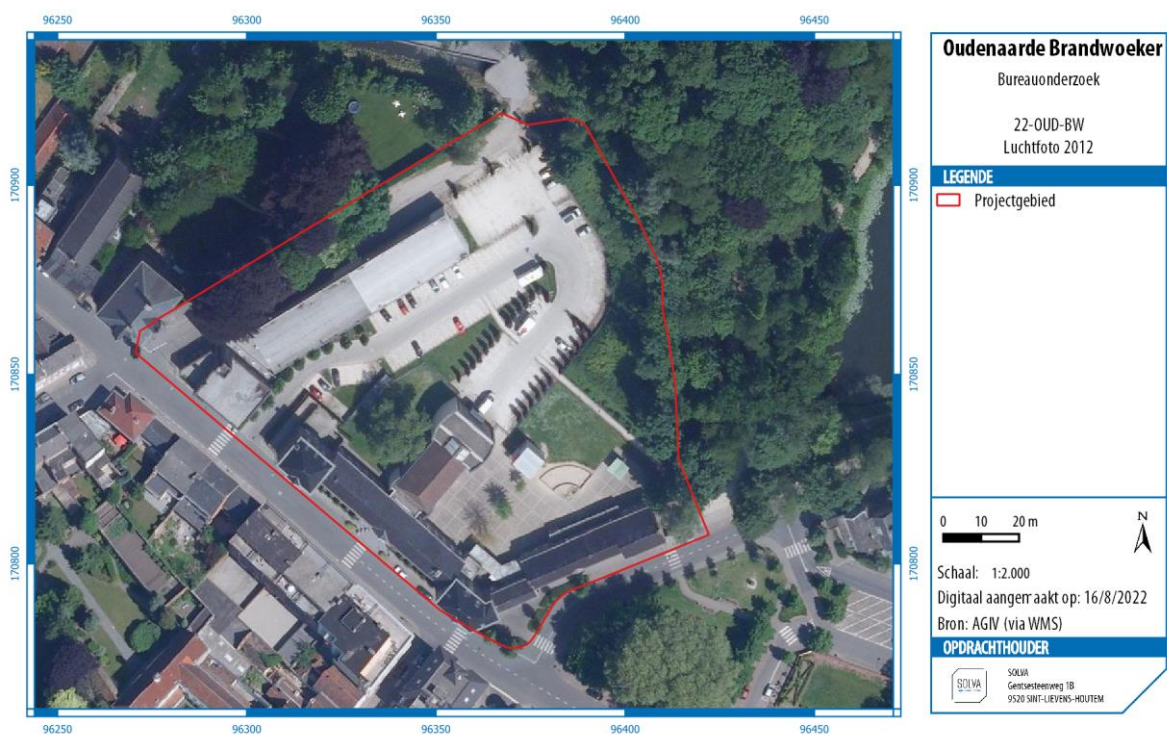
Figuur 50: Orthofoto uit 2000 – 2003 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

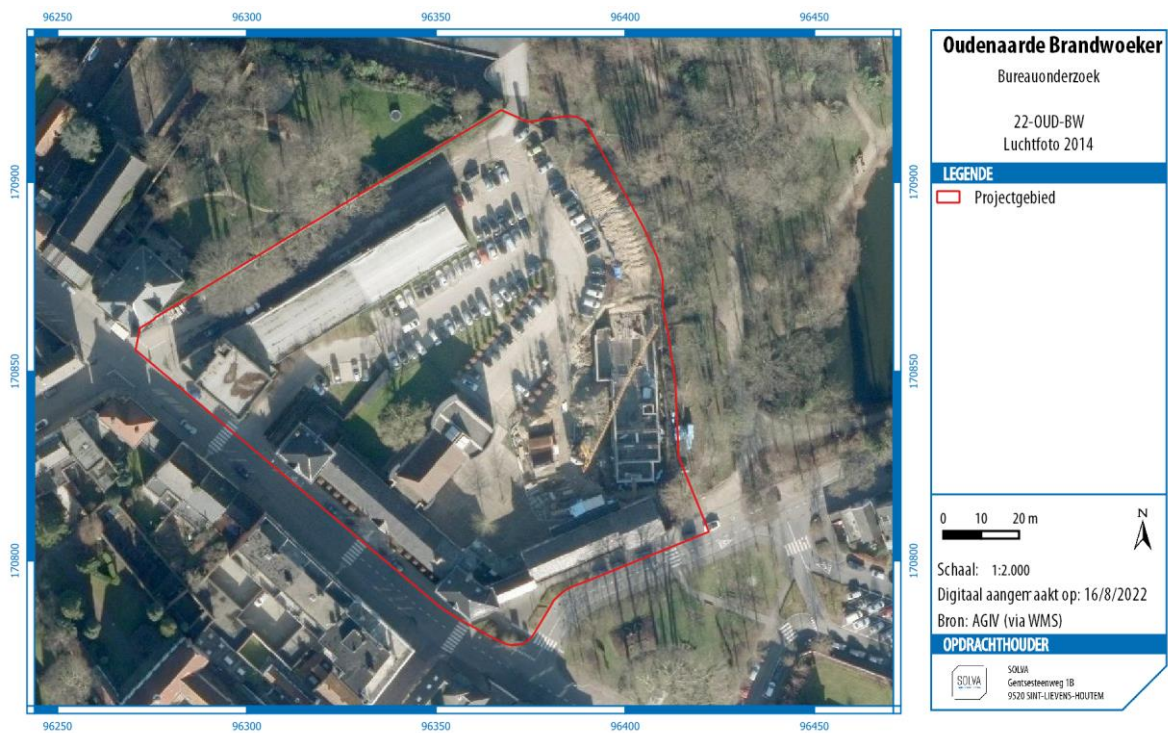
Figuur 51: Orthofoto uit 2005 – 2007 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 52: Orthofoto uit 2009 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 53: Orthofoto uit 2012 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 54: Orthofoto uit 2014 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

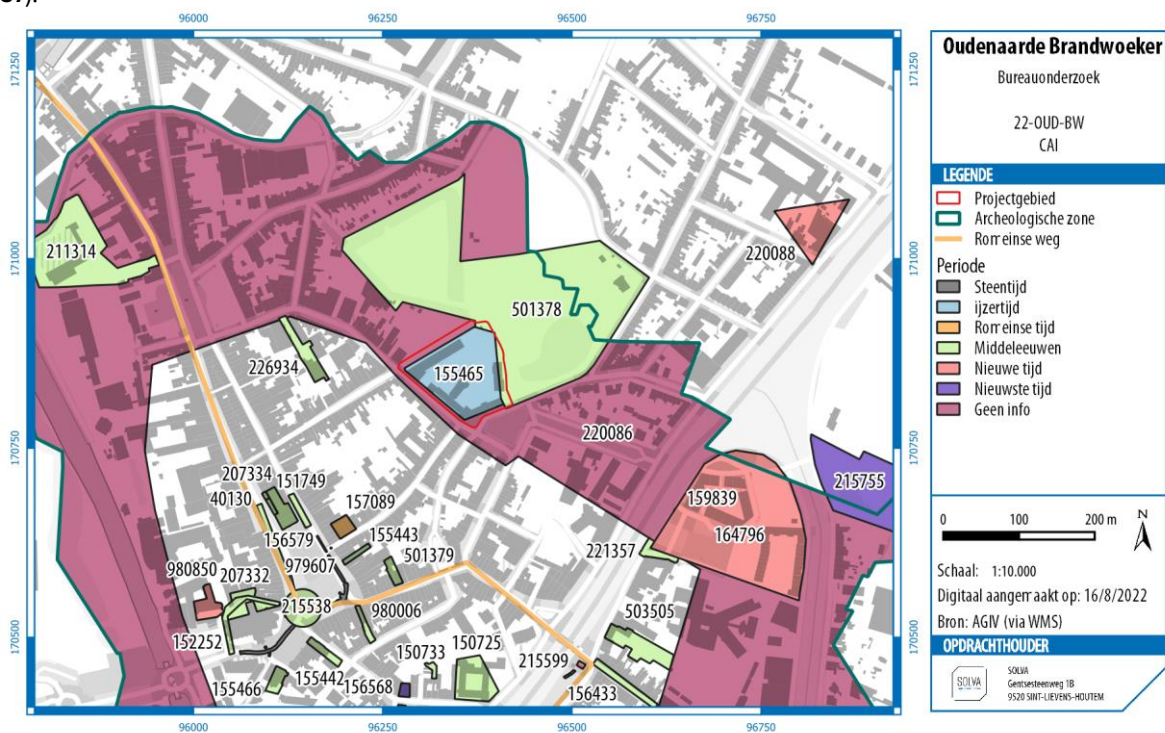
Figuur 55: Orthofoto uit 2016 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

Figuur 56: Orthofoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

2.2.5 HET ONDERZOCHE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Het **projectgebied** valt samen met een CAI-locatie en is omgeven door meerdere CAI-locaties (Figuur 57).

Figuur 57: Centraal Archeologische Inventaris (CAI) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 16/08/2022)

CAI-locatie 155465 verwijst naar archeologische opgravingen in 1994 en 1995 uitgevoerd door het IAP (Instituut Archeologisch Patrimonium, heden het Agentschap Onroerend Erfgoed).⁴⁴

Het onderzoek uit 1994 situeerde zich ter hoogte van de grote zaal achter het cultureel centrum (Figuur 58). In een werkput van ongeveer **320 m²** zijn, op een diepte van circa 2 meter, en humeuze laag en een kleilig pakket met zes houtstructuren (Foto 5, Foto 6, Foto 7) aangetroffen. De twee oudste structuren hadden een noordwest-zuidoostelijke oriëntatie; de vier recentere structuren een noordoost-zuidwestelijke oriëntatie. Een profiel in de noordwestelijke zijde toont de balkenconstructies in doorsnede (Figuur 59, Figuur 60). Onder deze balkenstructuren is moederbodem aangetroffen. Voor deze structuren is geen datering voorhanden. Hun functie is evenmin duidelijk. Mogelijk betreft het een versterkt loopvlak of werkvlak, te associëren met de constructie van de bastions. De houtstructuren zijn afgedekt door een walvormige opwerping met een schuin verloop. Deze ophoging maakt vermoedelijk deel uit van het bastion ter verdediging van de Einepoort in het laatste kwart van de 16de eeuw. Puinlagen tegen deze walvormige opwerping bevatten 16de- en 17de-eeuws materiaal en zijn geassocieerd met de nivellering van het terrein in functie van de bastionswerken uitgevoerd door Vauban omstreeks 1667-1678 (Foto 8).

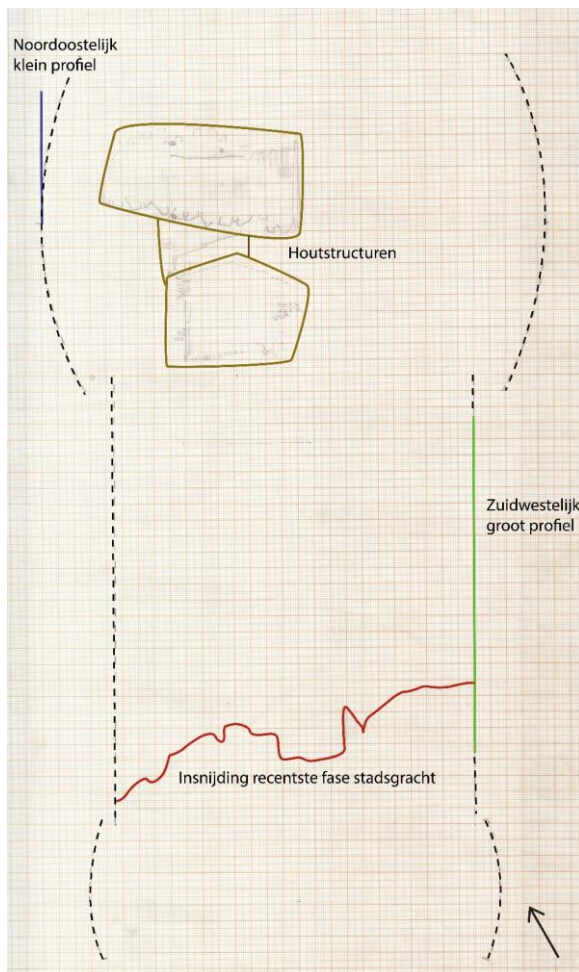

Figuur 58. Locatie van de opgraving in 1994 (geel) en de opgraving in 1995 (blauw).

⁴⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Muziekschool / Einepoort [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/155465> (Geraadpleegd op 12-12-2022); Lemay N., Callebaut D. Bauters L., Noodopgraving aan de Muziekschool te Oudenaarde, schriftelijke informatie verkregen bij het archief van het Agentschap Onroerend Erfgoed, met dank aan Nancy Lemay. Aanvullende mondelinge informatie verkregen van Nancy Lemay.

Foto 5: Zicht op de opgraving door het Agentschap Onroerend Erfgoed t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).

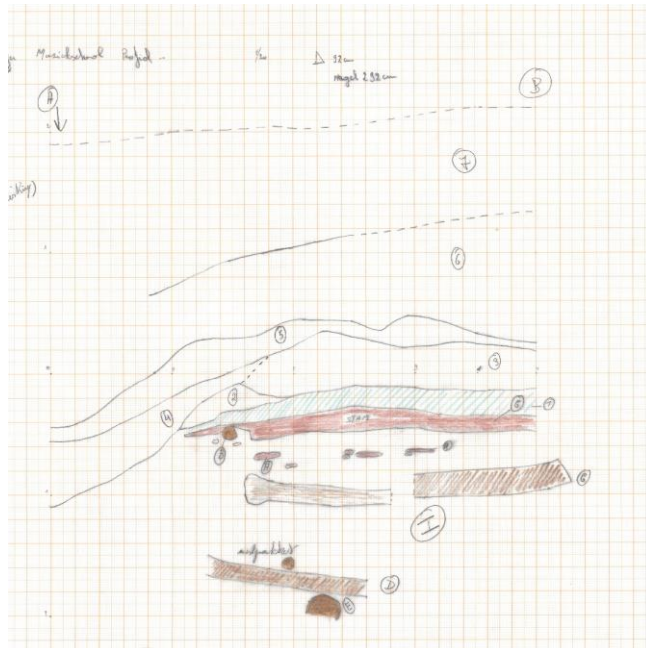
Figuur 59. Grondplan van de opgraving in 1994 door het Agentschap Onroerend Erfgoed t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).

Foto 6: Zicht op twee balkenconstructie op grondplan A t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).

Foto 7: Zicht op balkconstructie op grondplan B t.h.v. de theaterzaal (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).

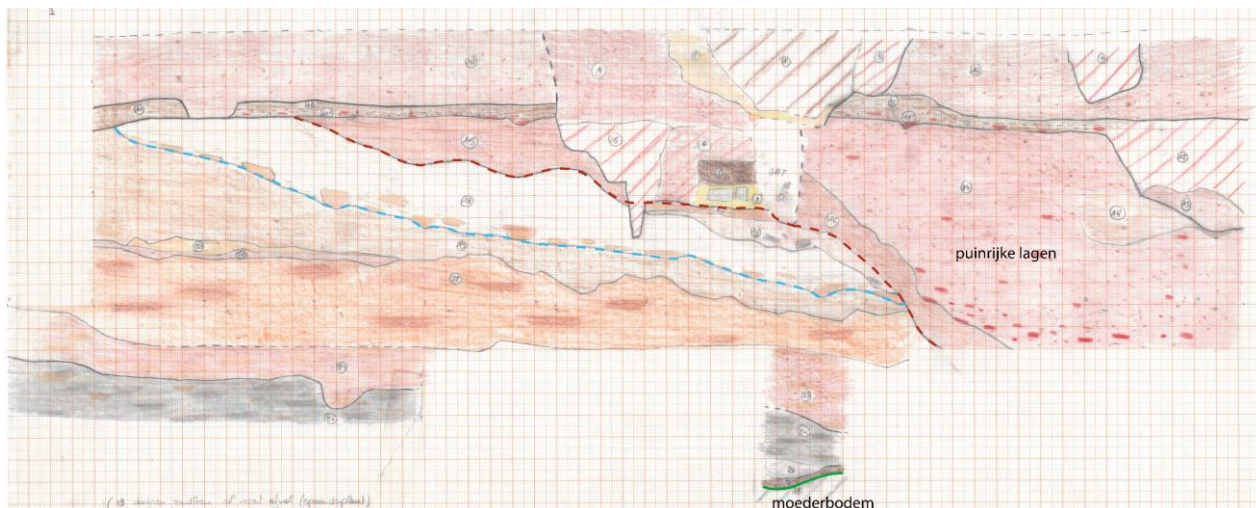

Figuur 60. Zuidwestelijk profiel ter hoogte van de balkenconstructies (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).

Een lang profiel aan de zuidoostelijke lange zijde van de bouwput geeft een doorsnede van het terrein op deze locatie (Figuur 59, Figuur 61, Foto 8). We zien verschillende insnijdingen, scherper en meer gradueel, van een gracht, met minder tot meer puinige lagen. Het geheel wordt afgedekt door een ophogingspakket van ca. 70 tot 80 cm. Onder de graduele insnijding zijn nog archeologisch lagen vastgesteld. De moederbodem is opgetekend op ruim 4 meter onder het maaiveld.

Foto 8. Zicht op het zuidoostelijke profiel van de werkput t.h.v. de ontworpen onderkelderde zaal van de toenmalige Muziekacademie. Opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed).

Figuur 61. Tekening van het zuidoostelijke profiel van de werkput, opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).

Een projectie van de bouwput op de kaart van Van Deventer (1558) toont dat de opgraving quasi loodrecht georiënteerd is op laatmiddeleeuwse stadsomwalling en zich t.h.v. de stadsgracht bevindt (Figuur 62). De opgetekende lagen zijn bijgevolg toe te kennen aan verschillende fases van de stadsgracht, waarbij de opvulling van de oudere, meer graduele uitgraving te associëren is met de eerste bastionnering op het einde van de 16de eeuw. De puinige lagen die de recentere, scherpere uitgraving opvullen zijn geassocieerd de inrichting van de 17de-eeuwse Vauban versterking. De projectie van de bouwput op de kaart van Vaillant uit 1746 bevestigt dit (Figuur 63).

De opgraving van 1994 geeft aldus zicht op de fasering van de stadsgracht. De rand van de stadsgracht is echter niet vastgesteld. Het eerste relevante archeologische niveau bevindt zich op ca. 70 à 80 cm. onder het maaiveld.

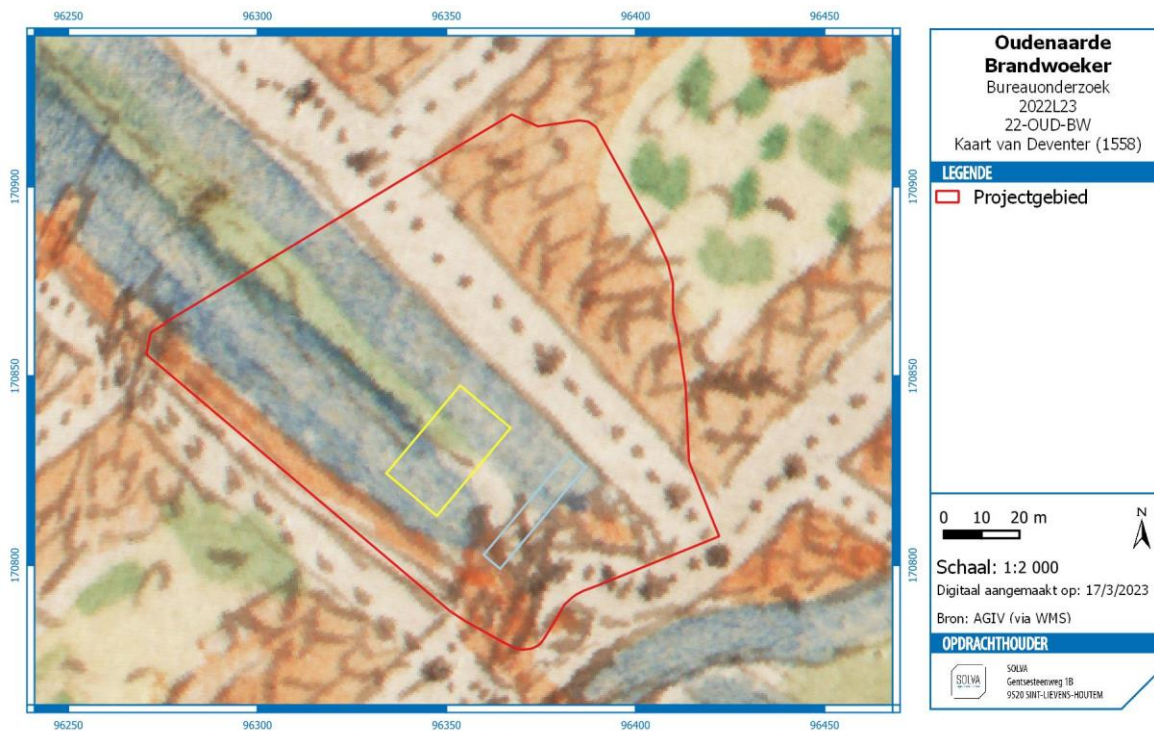
Het onderzoek in 1995 vond plaats naar aanleiding van rioleringswerken. Circa 20 meter ten oosten van en parallel aan de werkput uit 1994 kon een sleuf een 32 meter lange sleuf onderzocht worden (Figuur 58). Naast ouder ijzertijdaardewerk uit een spitlaag, zijn twee 14de-eeuwse ploeglagen en enkele kuilen, aangetroffen. Deze sporen zijn afgedekt met ophogingspakketten van een wallichaam tot 180 cm dik bewaard. Deze wal is te linken aan de 17de-eeuwse inrichting van het projectgebied als bastion onder Vauban. Als dusdanig toonde het onderzoek aan dat deze zone buiten de stadsmuur in de late middeleeuwen gebruikt werd als landbouwgrond.

Van deze opgraving zijn twee profieltekeningen voorhanden, van vermoedelijk het noordwestelijke profiel (Figuur 65, Figuur 65). De tekeningen tonen horizontale lagen, waaronder de spitlaag en ploeglagen, doorsneden door kuilen. De diepte waarop de eerste archeologische laag is opgetekend varieert, gaande van 80 tot 160 cm.⁴⁵

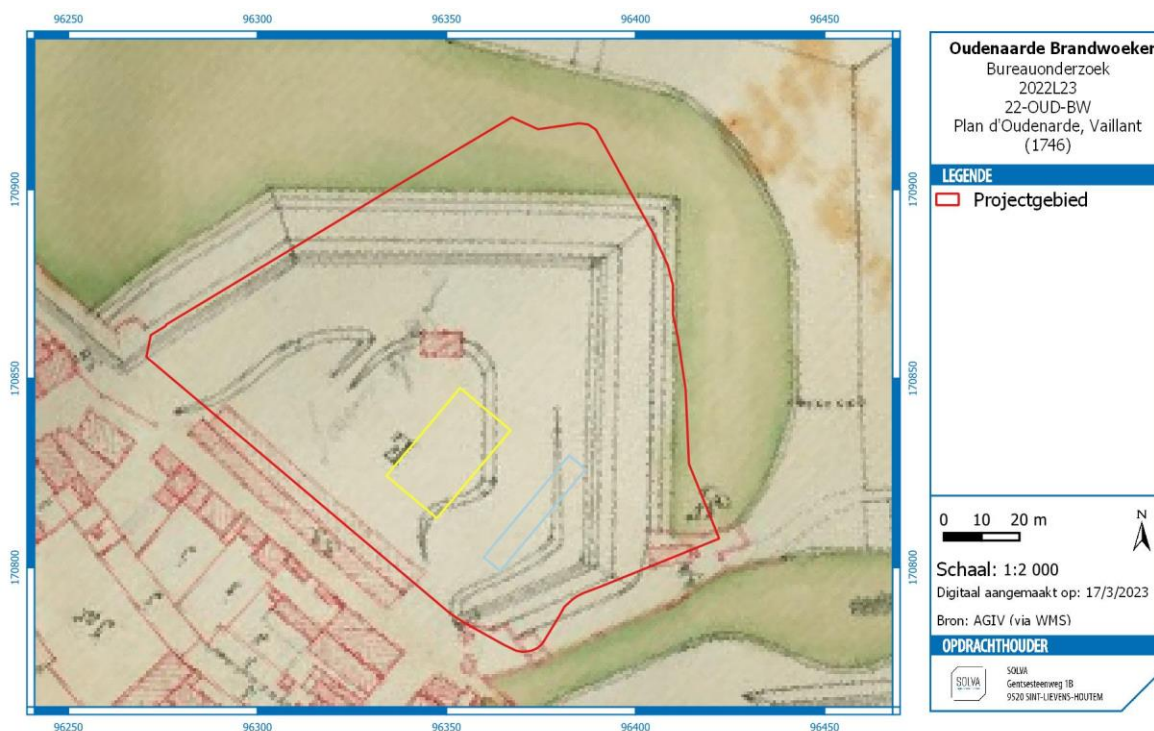
De projecties van de werkput op de historische kaarten (Figuur 62, Figuur 63) plaatst deze ter hoogte van de stadspoort, de Einepoort, en de zandige opduiking in de dubbele stadsgracht. In de postmiddeleeuwse periode valt de werkput binnen het bastion.

Het archeologisch onderzoek van 1995 bevestigt de goede bewaring van oudere sporen, weliswaar vanaf een redelijke diepte onder de walvormige opwerping van het postmiddeleeuwse bastion.

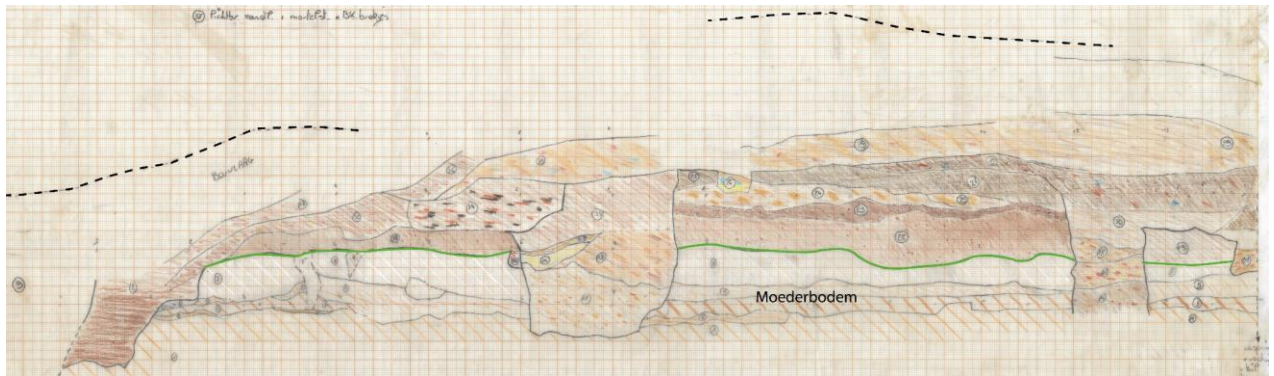
⁴⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Muziekschool / Einepoort [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/155465> (Geraadpleegd op 12-12-2022); schriftelijke informatie verkregen bij het archief van het AOE, met dank aan Nancy Lemay: mondelinge informatie Nancy Lemay.

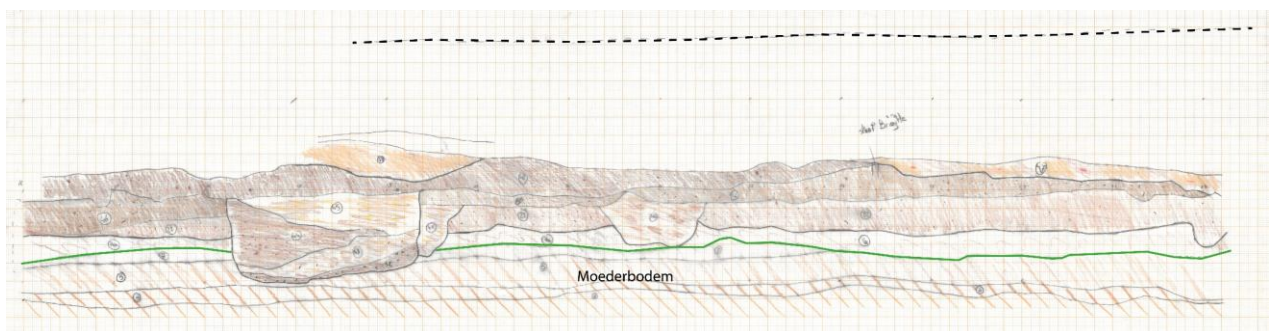
Figuur 62: Locatie van de opgraving in 1994 (geel) en de opgraving in 1995 (blauw) op de kaart van Van Deventer.

Figuur 63: Locatie van de opgraving in 1994 (geel) en de opgraving in 1995 (blauw) op de kaart van Vaillant.

Figuur 64: Tekening van een profiel van de werkput, opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).

Figuur 65: Tekening van een profiel van de werkput, opgegraven door het Agentschap Onroerend Erfgoed (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed; bewerkt door SOLVA).

De bevindingen van de opgravingen in 1994 en 1995 tonen aan de op deze locatie in het projectgebied de **archeologische sporen goed bewaard** zijn. De diepte waarop ze zijn aangetroffen varieert. Voor beide opgravingen start **het eerste archeologisch relevante niveau op een diepte van ca. 70 tot 80 cm onder het maaiveld**.

Het projectgebied grenst in het noorden direct aan het Liedtspark, dat gemarkeerd is door **CAI-locatie 501378 (Figuur 57)**. De historische geschiedenis van dit park is reeds gedetailleerd uitgewerkt (cf. supra). Naast resten van de Vaubanversterking, meer bepaald van de vestingsgracht, bracht het archeologisch onderzoek ook een middeleeuwse ploeglaag en 17de- en 18de-eeuwse ophogingslagen aan het licht.⁴⁶

Beide besproken CAI-locaties vallen binnen een grote polygeen met **CAI-locatie 220086 (Figuur 57)**. Deze omvat de stadsomwalling van Vauban in zijn totaliteit. Hun oorsprong gaat terug tot 1670 wanneer Lodewijk XVI de opdracht geeft aan maarschalk Vauban om de versterkingen van Oudenaarde aan te passen.⁴⁷ De buitengrens van deze polygoon valt bovendien samen met de grens van een **vastgestelde archeologische zone**, waartoe het projectgebied dus ook behoort (Figuur 11).

⁴⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Liedtspark
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/501378> (Geraadpleegd op 02-03-2023); Taelman E., Vanholme N., Cherreté B. 2013: Oudenaarde Liedtspark. Archeologisch onderzoek. Februari 2010 & juli 2012, Solva Rapport 32.

⁴⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2023: Vauban stadsomwalling
[online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/220086> (Geraadpleegd op 02-03-2023)

2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Oudenaarde is gesitueerd in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de **Scheldevallei**. Het projectgebied ligt meer specifiek op de linker oever van de Schelde. Dit blijkt tevens uit de quartairgeologische en tertiairgeologische kaart, evenals uit de bodemassociatiekaart. De kaarten wijzen respectievelijk op “fluviaatiele afzettingen”, “kleihoudende lagen” en “natte alluviale gronden”.

De stad is gelegen in de **zandleemstreek**, maar het projectgebied (als onderdeel van het stadscentrum) is gekarteerd als bebouwde zone.

Het Digitaal Terrein Model geeft aan dat het projectgebied **vrij effen** is. Het terrein is iets hoger gelegen dan het aanpalende Liedtspark, dat onder meer gekenmerkt is door een vijver en door uitgravingen die refereren naar de 17de-eeuwse Vaubanversterking.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

Het projectgebied maakt deel uit van de **stedelijke kern van Oudenaarde**. De stad ontwikkelde zich als nederzetting in de 11de eeuw op de linkeroever van de Schelde. Naarmate Oudenaarde als stad verder uitbreidde, werd de nederzetting Pamele, gelegen op de rechteroever, in de loop van de 12de eeuw opgenomen in het geheel.

De geschreven bronnen en de historische kaarten geven zicht op de laat- en postmiddeleeuwse situatie van het projectgebied zelf:

Het projectgebied bevindt zich in het noorden van de stad. In de middeleeuwen ligt het projectgebied ter hoogte van de **grens van de stad en net buiten de muren van de stad**. Het overkoepelt de **stadsmuur met toren** en de **Einepoort** op de linkeroever van de stadsgracht, de **stadgracht** zelf, evenals de **woonwijk Eindries** aan de overkant van de stadsgracht.

De uitbreiding van de stadsversterking met **bastions** op het **einde van de 16de eeuw** o.l.v. François de la Noüe en **op het einde van de 17de eeuw door Vauban**, zorgt ervoor dat het projectgebied integraal samenvalt met een dergelijk bastion. De historische kaarten uit de 17de, 18de en 19de eeuw geven een duidelijk beeld van de versterking van de stad op deze locatie. Steeds zijn de vijfhoekige gracht en wal van het bastion te herkennen. Omstreeks het midden van de 18de eeuw verschijnen twee gebouwen, waaronder een munitiedepot.

Vanaf het einde van de 18de eeuw verliest de omwalling haar nut. Vanaf 1782 startte de **geleidelijk afbraak en verkoop van de versterkingen**, zo ook van de omwalling van Vauban ter hoogte van het projectgebied. Samen met de andere stadspoorten is de Einepoort gesloopt in 1859.

Meer dan de historische kaarten verschaffen oude foto's een beeld van 19de- en 20ste-eeuwse situatie. Omstreeks het midden van de 19de eeuw verschijnt bewoning langsheen de straten Woeker en Genthel Antheunisplein, meer bepaald de voormalige stedelijke academie, heden het cultureel centrum de Woeker. In functie van de creatie van het Genthel Antheunisplein wordt op deze locatie de demping van de Burgschelde gerealiseerd. De voormalige brandweerkazerne, heden evenementenzaal de BrandWoeker, wordt gebouwd in 1936.

Recente luchtfoto's geven zicht op de verder evolutie van dit gedeelte van de stad. Ze tonen hoe, vanaf 1971, het projectgebied **stelselmatig is ingericht en verhard met gebouwen, parking en rijweg**. De bouw van de huidige academie Parcour dateert van 2014.

Aanvullende informatie wordt verschaft door eerder uitgevoerd **archeologisch onderzoek** binnen de grenzen van het projectgebied. Twee onderzoeken door AOE in 1994 en 1995 geven zicht op de ontwikkeling van de stad op deze locatie. Voor de middeleeuwse periode toont het onderzoek aan dat het projectgebied in de 14de eeuw inderdaad buiten de stadsomwalling valt en in gebruik was als landbouwgrond. Twee ploeglagen en verscheidene kuilen zijn hiervan getuige. De situatie verandert drastisch vanaf het laatste kwart van de 16de eeuw, wanneer het terrein deel gaat uitmaken van de bastionnering. Ook de 17de-eeuwse verdedigingswerken door Vauban heeft een grote impact. De

postmiddeleeuwse bastionnering is geregistreerd in de vorm van de lagen gelinkt aan de opwerping van een wal en lagen gelinkt aan de demping van de stadsgracht

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHE TERREIN

➤ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Op historisch vlak neemt het projectgebied een interessante plaats in. Het is gelegen **op de rand van de historische kern van Oudenaarde**. Het projectgebied bevindt zich namelijk ter hoogte van de **laat- middeleeuwse stadsomwalling** en ter hoogte van de **latere postmiddeleeuwse bastionnering**.

De historische kaarten geven zicht op de evolutie van de stadsversterking op deze locatie vanaf het ca. het midden van de 16de eeuw tot het einde van de 18de eeuw.

In de middeleeuwse periode valt het projectgebied samen de **stadsgracht, stadsmuur en mogelijk ook een stadstoren en de stadspoort, meer bepaalde de Einepoort**. Bovendien snijdt het projectgebied een deel van een woonwijk aan de overzijde van de stadsgracht aan, “**Eindries**”. De kaart van Deventer geeft zicht op deze woonwijk en toont ook een **onverharde weg** langsheen de stadsgracht. De stadstoren ter hoogte van de Kattestraat fungeerde in deze periode nog als poort, de **Kattepoort**, en verbond de ene oever van de stadsgracht met de wijk Eindries op de andere oever via een **brug**.

De postmiddeleeuwse bronnen tonen hoe op deze locatie de laatmiddeleeuwse stadsgracht en stadsmuur verdwijnen ten voordele van een **bastion**. De **Einepoort** in het zuidoosten en de toren in het westen van het projectgebied blijven behouden. Ter hoogte van Kattestraat is nog steeds een **toren** aanwezig, de **Blaffaert**, die op dat moment niet meer als poort functioneerde. Het bastion maakt deel uit van een grootschalige uitbreiding van de stadsversterking in de 16de en 17de eeuw. In het zuiden van het projectgebied, ter hoogte van de middeleeuwse stadsmuur, verschijnt in de loop van de 18de eeuw een langwerpig gebouw dat dienst deed als **munitiedepot**. Een tweede klein gebouw is centraal in het bastion opgetrokken.

De postmiddeleeuwse bastionnering houdt stand tot het einde van de 18de eeuw. In de loop van de 19de eeuw wordt het terrein opgenomen in de stad. In de 19de eeuw verschijnt **bewoning langsheen de straten Woeker en Genthel Antheunisplein**, meer bepaald de voormalige brandweer, heden evenementenzaal de BrandWoeker, en de voormalige Academie, heden het cultureel centrum de Woeker.

Hoewel het bastion verdwijnt, blijft de begrenzing ervan tot op heden bewaard in het **stratenpatroon**, met de Kattestraat als noordwestelijke grens, de straat Woeker als zuidwestelijke grens en de straat Genthel Antheunisplein als zuidoostelijke grens. De grens van het projectgebied met het Liedtspark, markeert de noordoostelijke begrenzing van het bastion.

Met uitzondering van de constructie van gebouwen opgetrokken in het zuiden van het projectgebied, langsheen de straten Woeker en Genthel Antheunisplein, zijn de achterliggende gronden lange tijd ongemoeid gebleven. Pas op het **einde van de 20ste eeuw** zijn de gronden gedeeltelijk **verhard** in functie van toegang en parkeergelegenheid voor de auto.

Wat het **archeologisch potentieel** van de site betreft, spreekt de gebruiksevolutie voor zich. Niet alleen **de locatie ter hoogte van de middeleeuwse en postmiddeleeuwse stadsverdediging**, maar ook de **bepaalde ingrepen in de bodem** in de 19de en 20ste eeuw zijn argumenten die spreken voor een hoog archeologisch potentieel. Dit wordt bevestigd door **eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken**. Ter hoogte van de theaterzaal en de speeltuin kwamen zowel 14de-eeuwse sporen, die wijzen op pre-stedelijke fase van deze locatie, als 16de- en 17de-eeuwse sporen, die getuigen van de bastionnering van de postmiddeleeuwse stadsverdediging, aan het licht. De aangetroffen **archeologische sporen waren goed bewaard op een diepte van 80 cm**. De bewaring van de

oudere laatmiddeleeuwse sporen is het gevolg van de **opwerping van de wal**, in het kader van de bastionnering. De kans is aldus reëel dat elders in het projectgebied oudere sporen gekoppeld aan, of voorafgaand aan de **middeleeuwse stadsverdediging** nog bewaard zijn.

➤ *Wat is de impact van de geplande werken?*

De realisatie van een nieuwe cultuursite behelst de herinrichting van quasi het volledige projectgebied (ca. 12500 m²). De geplande werken hebben betrekking op zowel de aanwezige gebouwen (A) als de achterliggende gronden (B).

(A) De gebouwen van de evenementzaal de BrandWoeker langsheen de Kattestraat worden afgebroken, ten voordele van een uitbreiding van het culturele centrum de Woeker. Het hoekhuis van de BrandWoeker blijft bewaard en wordt opgenomen in de uitbreiding van het cultureel centrum. Aan de achterkant van het cultureel centrum wordt aan de buitenkant van gebouwen tevens een gangpartij toegevoegd. De uitbreiding van het cultureel centrum aan de achterkant kent een variabele impact in de ondergrond. Naast uitgravingen van 0,28 m, 0,36 m, 0,72 m en 1 m, wordt de grootste impact gerealiseerd door de toevoeging van een tweede theaterzaal met kelderverdieping aan de achterkant van het cultureel centrum. De uitgraving van deze zaal beslaat een oppervlakte van ca. 440 m² en bereikt een diepte van ruim 4 meter. Naast werken buiten de muren worden ook werken uitgevoerd binnen de muren van het bestaande culturele centrum en het hoekhuis van de BrandWoeker. Hun impact reikt 0,72 m diep.

De uitbreiding van het cultureel centrum en dan vooral de theaterzaal is gesitueerd ter hoogte van de middeleeuwse stadsgracht en in het postmiddeleeuwse bastion. Op basis van het archeologisch onderzoek uit 1994 en 1995 kan vermoed worden dat hier de middeleeuwse stadsversterking zelf en de postmiddeleeuwse bastionnering kan aangetroffen worden, maar mogelijk ook oudere sporen onder de ophoging van de terreinen i.k.v. de bastionnering.

(B) De herinrichting van de achterliggende gronden omvat de aanleg van een autorijweg, een auto-parkeercirkel met fontein en waterbekken, fietspaden, een speelzone en groene zones (*tiny forest* en meerdere bomen). De heraanleg van deze elementen gaat gepaard met ingrepen in de bodem met wisselende impact. De grootste impact wordt gerealiseerd door de parkeercirkel met een oppervlakte van 2471 m². Deze wordt ingegraven en heeft centraal, onder de fontein, een waterbekken. De uitgraving die hiermee gepaard gaat, bereikt een maximale diepte van 1,65 m. De nieuwe autorijweg naar de parkeercirkel verdiept gradueel naar de parkeercirkel toe, gaande van 0,84 m tot maximaal 1,56 m. De heraanleg van het fietspad gaat gepaard met een maximale uitgraving van 0,71 m.

Ook de zone tussen het nieuwe gebouw van het cultureel centrum en de parkeercirkel wordt heraangelegd, met uitgravingen gaande van 1,55 m tot 0,29 m onder het maaiveld.

Deze parkeercirkel situeert zich ter zowel ter hoogte van de middeleeuwse stadsgracht en de middeleeuws wijk Eindreis aan de overzijde van de stadsgracht, als ter hoogte van de postmiddeleeuwse bastionswal, -muur en gracht.

(B) De speelzone, tussen de Academie (B) en het cultureel centrum, wordt eveneens heraangelegd. Deze heraanleg behelst voornamelijk een ontharding van de bestaande situatie. Hierbij wordt onder meer een *tiny forest* gecreëerd als groenzone. De ingrepen in de bodem variëren: ter hoogte van het *tiny forest* tussen 0,57 en 0,76 m diep, ter hoogte van de speelplaats tussen 0,28 en 0,66 m diep en op één locatie tot 0,85 m diep.

De speel- en groen zone is volgens de historische kaarten gelegen ter hoogte van de middeleeuwse stadsgracht, net naast de Einapoort. De gracht is ontdubbeld met centraal een opduiking. De archeologische opgravingen in 1994 en 1995 zijn gesitueerd ter hoogte van de speeltuin en *tiny forest*. Op deze locatie is het duidelijk dat de laatmiddeleeuwse lagen en sporen goed bewaard zijn als gevolg van de afdekking door ophogingspakketten van de postmiddeleeuwse bastionswal tot ruim 180 cm hoog. In beide werkputten is het eerste archeologisch relevante niveau vastgesteld op een diepte van minstens 80 cm.

Samenvattend kan gesteld worden dat de impact van de ingrepen varieert.

De realisatie van een parkeercirkel, evenals de autorijweg die er op aansluit, betekent een aanzienlijke ingreep in oppervlakte en diepte. Zowel de parkeercirkel als een deel van de autorijweg zullen ingegraven worden. De parkeercirkel krijgt centraal een fontein, met daaronder een waterbekken. Ook de constructie van een tweede theaterzaal behelst een grote impact, voornamelijk in diepte, maar ook in oppervlakte. De heraanleg van de zone tussen de parkeercirkel en de theaterzaal kent wisselende uitgravingen, die het diepst zijn nabij de autorijweg naar de parkeercirkel. De herinrichting van de speelplaats betekent voornamelijk een ontharding van een bestaande situatie. De vergroening van deze speelplaats met o.a. een *tiny forest* gaat gepaard met wisselende, eerder beperkte ingrepen in de bodem. De werken binnen de gebouwen bereiken eveneens een variabele diepte en beslaan aanzienlijke oppervlaktes. Deze ingrepen hebben mogelijk impact op het bodemarchief.

Andere ingrepen in het projectgebied gebeuren bovengronds en betekenen geen verstoring van de ondergrond. Zo worden op drie locaties bovengronds fietsstallingselementen geplaatst. De voetpaden aan de straten Woeker en Gentiel Antheunisplein maken deel uit van het projectgebied, maar worden niet heraangelegd in het kader van deze omgevingsvergunning.

Hoewel het projectgebied voor een groot deel verhard is, heeft de inrichting als parkeerterrein vermoedelijk een beperkte impact gehad. Op het terrein zijn weinig nutsleidingen aanwezig.

- *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Op basis van de bureaustudie kan gesteld worden dat het projectgebied met zekerheid **groot archeologisch potentieel** heeft. Zowel de ligging op de grens van de historische kern van Oudenaarde, ter hoogte van de middeleeuwse stadsmuur en -gracht en de postmiddeleeuwse bastionnering, als de beperkte eerdere ingrepen, en de vaststelling van goed bewaarde, archeologische sporen zijn argumenten ten voordele hiervan.

De projectie van het projectgebied op historische kaarten bevestigt de locatie van het projectgebied ter hoogte van de middeleeuwse stadsomwalling en postmiddeleeuwse bastionnering. Verder archeologisch onderzoek op deze locatie stelt ons in staat resten van deze stadsverdediging in de ondergrond aan te snijden en aldus de **middeleeuwse en postmiddeleeuwse omwalling in kaart te brengen en te dateren**. Daarenboven tonen de kaarten aan dat, voor de laatmiddeleeuwse periode, de kans bestaat dat het projectgebied ook een **woonwijk, Eindries, buiten de stadsmuur**, aan de overzijde van de stadsgracht, aansnijdt. Eerder archeologisch onderzoek bevestigt de aanwezigheid van oudere laatmiddeleeuwse sporen, buiten de grenzen van de stad, bewaard onder een ophoging in het kader van de postmiddeleeuwse bastionnering.

De vraagstellingen omtrent de middeleeuwse en postmiddeleeuwse stadsverdediging enerzijds en de middeleeuwse bewoning buiten de muren van de stad anderzijds, zijn relevant voor de geschiedenis en het begrip van de stadsontwikkeling van middeleeuws Oudenaarde. De eventuele archeologische informatie kan een bijdrage leveren aan de geschiedenis van de Oudenaarde.

- *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

De bureaustudie heeft aangetoond dat het **projectgebied in zijn totaliteit archeologisch potentieel heeft**. In dit onderzoek wegen we het vastgestelde archeologisch potentieel af ten opzichte van de ingrepen in de bodem.

Op basis hiervan kunnen we reeds in dit stadium van het traject, zones afbakenen waar ons inziens **wel vervolgonderzoek** nodig is.

- Voor de Kattestraat, de parkeercirkel, de zone ten noorden van de parkeercirkel, de zone tussen de parkeercirkel en de nieuwe achtergevel van het cultureel centrum, de uitbreiding van het cultureel centrum, inclusief nieuwe theaterzaal, laat de bureaustudie niet toe een volledige inschatting te maken van de bewaring van eventuele archeologische sporen. Hoewel

het archeologisch potentieel duidelijk is, kan op basis van de bureaustudie niet met zekerheid de locatie van de verscheidene elementen van de middeleeuwse en postmiddeleeuwse stadsverdediging bepaald worden. Gelet op de reeds vastgestelde aanwezigheid van archeologische sporen in het projectgebied en het kennispotentieel zal in deze zones verder vooronderzoek dienen te worden uitgevoerd.

- Ook binnen de contouren van de bestaande gebouwen van het cultureel centrum en van de evenementenzaal kan in dit stadium van het onderzoek geen uitspraak gedaan worden over de eventuele bewaring van archeologische sporen en de impact van de werken hierop. We achten ook op deze locaties binnen het projectgebied verder vooronderzoek nodig.

Een motivering, omschrijving en vraagstelling voor verder (voor)onderzoek wordt uitgewerkt in het programma van maatregelen.

Eveneens is het in onze opinie reeds mogelijk om, op basis van de huidige historisch-archeologische voorkennis in relatie tot de geplande werken, zones af te bakenen waar **geen vervolgonderzoek** nodig is:

- Voor de zone van het speelterrein, met in begrip van het *tiny forest*, is uit de bureaustudie gebleken dat de laatmiddeleeuwse sporen afgedekt door het postmiddeleeuwse wallichaam en/of een ophoging van de terreinen. Het eerste relevante archeologische niveau bevindt zich op een diepte van ca. 80 cm. Proefsleuven op deze locatie, tot op de diepte van de geplande verstoring, situeren zich bijgevolg in postmiddeleeuwse ophogingspakketten en zouden geen aanvullende informatie op de reeds gekende resultaten verschaffen. De eerder beperkte ingrepen in de bodem raken bovendien niet aan de oudere sporen. De hier aanwezige oudere sporen kunnen aldus *in situ* bewaard blijven. Verder onderzoek is ons inziens niet nodig.
- Bepaalde ingrepen in het projectgebied gebeuren bovengronds en betekenen geen verstoring van de ondergrond. Zo worden op drie locaties bovengronds fietsstallingselementen geplaatst.
- De voetpaden aan de straten Woeker en Gentiel Antheunisplein maken deel uit van het projectgebied, maar worden niet heraangelegd in het kader van deze omgevingsvergunning. Hiervoor wordt in een later stadium een aparte vergunningsaanvraag ingediend. Verder onderzoek is, op dit moment, niet nodig.

2.2.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT

De inrichting van de culturele site De Woeker treft quasi het volledige projectgebied. Zowel de bestaande gebouwen als het achterliggende parkeerterrein worden heringericht.

Wat de gebouwen betreft, ging de aanleg van de theaterzaal achter het cultureel centrum reeds gepaard met archeologisch onderzoek in 1994. De Academie Parcour is een relatief recente constructie uit 2014. Binnen de contouren van de theaterzaal en de academie verwachten we geen archeologisch erfgoed.

De zone van de huidige speelplaats is reeds onderzocht door middel van twee archeologische opgravingen. De resultaten van deze onderzoeken, in relatie tot de impact van de geplande werken in deze zone, laten toe te stellen dat de hier eventueel aanwezige archeologische sporen *in situ* kunnen bewaard blijven.

2.2.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Archeologisch erfgoed is verwacht in de totaliteit van het projectgebied, met uitzondering van bovenvermelde gebouwen en delen van gebouwen en de speelplaats.

3 BIBLIOGRAFIE

3.1 LITERATUUR

Callebaut D., De Grootte K. & Ameels V., 2012. Het ontstaan van de stad: een moeizaam verhaal. In: Trio et al., 2012 (eds.), *Tijd voor Oudenaarde*. pp.17-32

CARTON C. 2010: *Oudenaarde op kaart. Een grondige analyse van de 16de-eeuwse kaart van Oudenaarde van Jacob van Deventer, s.l.*

Lachaert P.-J., *Oudenaarde 1708. Een stad, een koning, een veldheer*, 2008, 151p.

Haemers J., Van Assche E., 2012. De woelige politieke geschiedenis bij de overgang van de middeleeuwen naar de Nieuwe Tijd, in: Trio P., Castelain R., Van Kerkhoven G., De Smet M., ed., *Tijd voor Oudenaarde*, Oudenaarde, 2012, 55-64.

S.A.O., Oud archief, nr. 711/3/94, Landboek & Landheer

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. 2002: *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

TRIO P., CASTELAIN R., VAN KERKHOVEN G. EN VANDEWEGHE E. 2012: *Tijd voor Oudenaarde*, Oudenaarde.

Van Cauwenberghe K., 2004. *Historisch morfologisch onderzoek van Oudenaarde*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent 2004.

Van Durme L., 2012. Het verre verleden weerspiegeld in de plaatsnamen, in: Trio P., Castelain R., Van Kerkhoven G., De Smet M. (eds.), *Tijd voor Oudenaarde*, Oudenaarde: Stadsbestuur Oudenaarde, 33-42.

3.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 22/03/2023

<https://www.dov.vlaanderen.be>

<https://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroerendergoed.be>

<https://geo.onroerendergoed.be>

<https://maps.google.be>

<http://www.cartesius.be>

<http://cai.onroerendergoed.be/>